

ДЛЯ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ «БАНКІВСЬКА СПРАВА»

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Управління індивідуальним кредитним ризиком банку

Студента 2 курсу 3м групи

спеціальності 072 «Фінанси,

банківська справа та страхування»

спеціалізації «Банківська справа»

Ющенко Тетяни

Олександрівни

Науковий керівник

канд. екон. наук.

Белянко Лідія

Леонідівна

Гарант освітньої програми

Доктор екон. наук,

Професор

Шульга Наталія

Петрівна

УПРАВЛІННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИМ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1	6
ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗКРИТТЯ УПРАВЛІННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИМ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ	6
РОЗДІЛ 2	16
ДОСЛІДЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО КРЕДИТНОГО РИЗИКУ В АТ «АЛЬФА-БАНК»	16
2.1 Аналіз індивідуального кредитного ризику в АТ «Альфа-Банк»	16
2.2 Аналіз індивідуального кредитного ризику юридичної особи банку	25
РОЗДІЛ 3	33
ШЛЯХИ ТА МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОЦІНКИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКУ	33
3.1. Шляхи мінімізації індивідуального кредитного ризику банку	33
3.2. Пропозиції щодо підвищення ефективності оцінки індивідуального кредитного ризику банку	38
ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49
ДОДАТКИ	52

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сутність банківської діяльності полягає у прийнятті на себе ризиків фінансового посередництва, але успішна діяльність забезпечується саме тоді, коли ризики контрольовані і знаходяться у межах фінансових можливостей [1].

В сучасних умовах господарювання не існує підприємства яке б рано чи пізно не відчуло нестачу в коштах, що спричинено погіршенням його фінансово-господарського стану. В умовах обмеженості власних фінансових ресурсів в більшості вітчизняних підприємств проблема отримання кредитних коштів стає однією з найважливіших не тільки з позицій поточної діяльності, але й перспектив подальшого розвитку суб'єктів господарювання. Будь-яка кредитна операція повинна враховувати збалансованість інтересів банку та позичальника [2].

Ризики банківської діяльності тісно пов'язані між собою і нерідко одні види ризиків супроводжуються та породжують інші. Одним із видів ризиків, який суттєво може вплинути на подальшу діяльність банківської установи, є кредитний ризик, тобто ризик втрати банком наданих кредитних ресурсів внаслідок неспроможності позичальника погасити кредитну заборгованість та сплатити проценти за користування кредитом відповідно до умов кредитного договору. Кредитний ризик є одним із найбільш значних фінансових ризиків у діяльності банку, оскільки основну частину активів банку становлять кредитні операції, а проценти, отримані від кредитної діяльності, становлять основну складову доходів банку [1].

Питання щодо визначення та управління кредитними ризиками постійно знаходиться у полі зору видатних вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів. Дослідження теорії та практики управління кредитним ризиком та суті самого кредитного ризику відображено у працях таких науковців: В. Бобиль, О. Васюренко, О. Дзюблюк, О. Лаврушин, Л. Примостка, А. Єпіфанов, К. Ларіонова. Чинники виникнення кредитних ризиків розглядають В. Вітлінський, В. Чернов, У. Владичин. Дослідженнями зарубіжного досвіду

щодо управління кредитним ризиком займалися вчені Ю. Ніколаєнко, С. Кармова, О. Павленко, Л. Прийдун. Проте варто зазначити, що питання організації ефективної системи ризик-менеджменту у частині управління індивідуальним кредитним ризиком в банку ще досить недостатньо розкриті та потребують додаткового вивчення.

Метою дослідження є розкриття теоретичних та методичних положень щодо управління індивідуальним кредитним ризиком, а також розробка пропозицій щодо його удосконалення.

Для досягнення цієї мети були сформульовані такі **завдання**:

- розглянути теоретичні підходи до розкриття управління індивідуальним кредитним ризиком банку;
- проаналізувати індивідуальний кредитний ризик у банку;
- здійснити аналіз індивідуального кредитного ризику юридичної особи банку;
- визначити шляхи удосконалення аналізу індивідуального кредитного ризику банку;
- розробити пропозиції щодо підвищення ефективності управління індивідуальним кредитним ризиком банку.

Об'єктом дослідження є процес управління індивідуальним кредитним ризиком банку, а **предметом дослідження** – теоретико-методичні засади забезпечення управління індивідуальним ризиком банку.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять наукові праці, нормативні документи. В основу дослідження покладено загальнонаукові та спеціальні методи пізнання: аналізу – для визначення поняття кредитного ризику; індукції – з метою вдосконалення управління кредитним ризиком АТ «Альфа-банк» за допомогою методу діагностики та розробки пропозицій; прогнозування – для визначення напрямів раціоналізації методів збору; синтезу – для досліджування проблем управління індивідуального кредитного ризику в банківській діяльності; порівняльний – використаний при вивченні понятійно-термінологічного апарату; метод

моделювання використаний при дослідженні проблеми удосконалення управління індивідуальним кредитним ризиком; графічний – для подання і викладення даних за допомогою графічних засобів з метою їх узагальнення й аналізу; табличний для подання результатів зведення та групування аналітичних даних АТ «Альфа-банк».

Інформаційною базою дослідження є законодавчі і нормативні акти з питань регулювання кредитної діяльності банків; офіційні дані Національного банку України; фінансова звітність банків; монографічні дослідження та наукові публікації з досліджуваної проблеми.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні методичних положень щодо підвищення ефективності управління індивідуальним кредитним ризиком банку.

Практичне значення одержаних результатів.

Особистий внесок магістра. Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора.

Публікації. Окремі результати дослідження знайшли відображення в науковій статті: «Управління індивідуальним кредитним ризиком банку». «Бізнес-процеси у кредитно-фінансових установах»: зб.наук.студ.денної та заочної форми навчання. Відп.ред. Н.П.Шульга. Київ: Київ.нац.торг. – екон.у-т, 2020. 426с. Ст.217.

Обсяг та структура роботи. Робота складається з 3 розділів, вступу, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи складає __80__ сторінок. В роботі представлено __6__ таблиць, _1__ рисунків, _9__ додатків та використано _38_ наукових джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗКРИТТЯ УПРАВЛІННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИМ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ

Існують різні визначення кредитного ризику, в загальному кредитний ризик – наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови будь-якої фінансової угоди із банком або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання [3].

Звідси, під кредитним ризиком слід розуміти ймовірність, а точніше загрозу втрати банком частини своїх ресурсів, недоотримання прибутків або збільшення витрат у результаті здійснення певних фінансових операцій.

Поняття кредитного ризику досліджували багато українських вчених (Дод.А). На думку В.В. Вітлінського, «кредитний ризик – це об’єктивно-суб’єктивна економічна категорія, що пов’язана з подоланням невизначеності та конфліктності в ситуації неминучого вибору й відображає міру (ступінь) того, що позичальник може не виконати своїх зобов’язань перед банком щодо повернення боргу згідно з умовами кредитного договору, і при цьому банку не вдасться своєчасно і в повному обсязі скористатися забезпеченням позики для покриття можливих втрат від неї» [4, с.29].

Зокрема О. Євтух трактує кредитний ризик як «ризик неповернення у встановлений термін основного боргу та процентів за позичкою, що належать кредитору» [5, с. 43].

А.М. Мороз [6, с. 135] визначає кредитний ризик – це ризик несплати у визначений строк основного боргу і процентів за позичками, що належать кредитору.

В.І.Грушко, О.І.Пилипченко та Р.В.Пікус мали точку зору на визначення кредитного ризику: це невпевненість кредитора у тому, що боржник буде спроможним і матиме наміри виконати свої зобов’язання відповідно до термінів та умов кредитної угоди [7].

А от О.В.Пернарівський дав таке визначення: міра невизначеності щодо виникнення небажаних подій при здійсненні фінансових угод, суть яких полягає в тому, що контрагент банку не зможе виконати взятих на себе за угодою зобов’язань і при цьому не вдається скористуватися забезпеченням повернення позичених коштів[8].

О.В.Хмеленко та В.Я.Вовк вважали за кредитний ризик саме ймовірність несплати позичальником основного боргу та відсотків, які належать сплаті за користуванням кредитом у термін, визначений у кредитному договорі [9].

На нашу думку, саме О.В.Пернарівський навів найбільш повне визначення поняттю «кредитний ризик».

Швець О.В. пропонує визначення кредитного ризику як ризику, який характеризується кількісно оціненою невідповідністю очікуванням числових,

просторових та часових параметрів грошових потоків, які згідно із взятими фінансовими зобов'язаннями контрагент мав би направити банку, та виникає внаслідок дії внутрішніх керованих та зовнішніх некерованих факторів, що в результаті призводить до можливих втрат капіталу та надходжень. Визначення дає змогу максимально врахувати сутнісні ознаки кредитного ризику, його суб'єктів та об'єктів [10].

Як бачимо, українські вчені однозначно не можуть прийти до спільної думки стосовного кредитного ризику. Тому, зробивши відповідні висновки, можна сформулювати власне визначення кредитного ризику. Кредитний ризик – це можливі втрати банківської установи у зв'язку з можливістю неповернення позичальником повної суми основного боргу та відсотків за ним, які можуть виражатися як імовірно, так і фактично – у грошовому еквіваленті.

Імовірність реалізації кредитного ризику полягає у його точному розрахунку (оцінка кредитного ризику). У зв'язку з тим, що кредитний ризик має певні особливості, його оцінка проводиться на підставі не тільки кількісного, а й якісного аналізу.

Кількісний аналіз кредитного ризику полягає в оцінці кредитоспроможності позичальника і спирається на низку методів, серед яких коефіцієнтний метод, метод експертних оцінок, статистичні методи тощо.

Якісний аналіз кредитного ризику полягає в ідентифікації чинників ризику (виявленні його джерел) і вимагає від керівництва банку ґрунтовних знань, досвіду та інтуїції у цій сфері діяльності. Його доцільно здійснювати у двох аспектах:

- 1) визначення можливих джерел кредитного ризику, оцінка якісних показників кредитоспроможності позичальника та аналіз відповідності параметрів кредиту положенням кредитної угоди;

- 2) визначення суб'єктивної складової кредитного ризику, виявлення інтересів суб'єктів ризику тощо.

Кредитний ризик присутній в усіх видах діяльності Банку, де результат залежить від діяльності контрагента, емітента або позичальника. Він виникає кожного разу, коли Банк надає кошти, бере зобов'язання про їх надання, інвестує кошти або іншим чином ризикує ними відповідно до умов реальних чи концептуальних угод незалежно від того, де відображається операція-на балансі чи поза балансом [11].

Управлінські заходи мають розроблятися на засадах кількісного аналізу, рівня кредитного ризику та адекватного врахування множини керованих і некерованих чинників, що зумовлюють його виникнення та розвиток. На підставі значень відповідних кількісних показників, які відображають реальну ситуацію, і результатів якісного аналізу приймаються рішення стосовно прийняття кредитного ризику та, за необхідності, мінімізації його рівня [12].

Для кожної кредитної операції характерні свої особливості, що визначають ступінь ризику. Так, кредитний ризик може виникати через погіршення фінансового стану позичальника, відсутність належних організаційних здібностей у його керівництва, недостатню підготовку працівника, який приймає рішення про кредитування та інші обставини.

Згідно основним критеріям, за якими визначаються ризики, можна сформулювати таку класифікацію кредитного ризику:

Таблиця 1.1

Класифікація ризиків за основними критеріями [13]

Критерії класифікації	Види ризиків
За фінансовими наслідками	Кредитний ризик з фінансовими втратами. Кредитний ризик з втратою вигоди. Кредитний ризик з фінансовим доходом.
За рівнем виникнення	Індивідуальний кредитний. Портфельний кредит.
За ймовірністю реалізації	Реалізований і потенційний.
За статусом позичальника	Ризик при кредитуванні фізичних, юридичних осіб, корпоративних клієнтів, банків, інсайдерів.
За сферою виникнення	Систематичний (зовнішній). Несистематичний (внутрішній).

За можливістю прогнозування	Прогнозований кредитний ризик. Непрогнозований кредитний ризик.
За можливістю прийняття	Ризик, що береться самостійно банком. Ризик, що передається гаранту, поручителю (страховій компанії). Ризик. Що розподіляється між іншими банками.
За терміном дії угоди	Ризик по короткостроковим угодам Ризик по довгостроковим угодам
Залежно від характеру прояву	Моральний ризик Діловий ризик Фінансовий ризик
За методами	Уникнення ризику Зниження рівня ризику Передача (страхування) ризику
За доцільністю здійснення кредитних операцій	Виправданий ризик Невиправданий ризик

Під час розробки заходів управління кредитним ризиком перш за все виокремлюють ризики за рівнем виникнення:

- індивідуальний кредитний ризик;
- портфельний кредитний ризик.

Згідно з цією схемою, індивідуальний кредитний ризик відображає міру (ступінь) того, що позичальник може не виконати своїх зобов'язань перед банком відповідно до умов кредитного договору, і при цьому банку не вдасться своєчасно і в повному обсязі скористатися забезпеченням за кредитом для покриття збитків від кредитної операції [12].

В теорії кредитного ризику науковці виділяють такі його види: індивідуальний і портфельний. Джерелом індивідуального кредитного ризику є окремий, конкретний контрагент банку - позичальник, боржник, емітент цінних паперів. Оцінка індивідуального кредитного ризику передбачає оцінку кредитоспроможності такого окремого контрагента, тобто його індивідуальну спроможність своєчасно та в повному обсязі розрахуватися за прийнятими зобов'язаннями.

Портфельний кредитний ризик проявляється у зменшенні вартості активів банку (іншій, аніж внаслідок зміни ринкової процентної ставки). Джерелом портфельного кредитного ризику виступає сукупна заборгованість банку за операціями, яким притаманний кредитний ризик — кредитний портфель,

портфель цінних паперів, портфель дебіторської заборгованості тощо. Оцінка портфельного кредитного ризику передбачає оцінку концентрації та диверсифікації активів банку [14].

У якості основних чинників, які служать для оцінки кредитного ризику, виступають:

1. Психологічна характеристика позичальника – бажання і рішучість позичальника погасити свої зобов'язання. Опис позичальника визначається на основі особистих зустрічей представників банку з позичальником, даних про погашення кредитів у минулому і експертних оцінок позичальника менеджерами.

2. Фінансові можливості – можливість позичальника погасити борг, тобто його здатність отримувати та здатність управляти грошовими коштами. Для суб'єкта підприємницької діяльності важливе значення для погашення позики має динаміка дебіторської заборгованості підприємства і зміна його товарних запасів. Найбільш часто ці статті пов'язані з труднощами в погашенні позики.

3. Капітал – у позичальника повинно підтверджуватися достатність в власних засобів для покриття можливих ризиків.

4. Умови – оцінюється поточний стан і огляд місцевої, регіональної і загальнонаціональної економіки, а також галузі господарства позичальника і ступеня його залежності від цієї ситуації; частка клієнта на ринку; конкурентоспроможність продукції; чутливість виробництва до зміни ділового циклу, зміни технології. Дана оцінка може проводитися на основі методів SWOT-аналізу та PEST-аналізу.

Індивідуальний кредитний ризик поєднує кредитний ризик стосовно позичальника і кредитний ризик щодо забезпечення за кредитом.

Кредитний ризик стосовно позичальника відображає міру (ступінь) того, що позичальник не зможе виконати своїх зобов'язань перед банком щодо погашення заборгованості та відсотків за кредитом в обумовлений у кредитному договорі строк.

Кредитний ризик щодо забезпечення за кредитом відображає міру (ступінь) того, що банку не вдасться своєчасно та в повному обсязі скористатися забезпеченням за кредитом для покриття збитків від кредитної операції.

Таким чином, індивідуальний кредитний ризик завжди буде меншим від кредитного ризику щодо позичальника або дорівнюватиме йому в разі відсутності забезпечення за кредитом. Ця обставина є дуже важливою під час прийняття рішення про видачу кредиту, формування резерву під кредитні операції, встановлення адекватної ставки відсотка за кредитом. Підставою для прийняття подібних рішень має бути рівень індивідуального кредитного ризику. На практиці дуже часто такі рішення приймаються з урахуванням лише кредитного ризику стосовно позичальника, що призводить до їх неадекватності

Працівники банку повинні усвідомлювати важливість ефективної роботи з потенційними позичальниками та здійснювати відповідальне супроводження укладених кредитних договорів з метою недопущення ситуацій, що можуть призвести до втрати банком наданих кредитних ресурсів.

Варто розглянути, з яких складових складається індивідуальний кредитний ризик. Закордонні джерела надають нам таку класифікацію складових кредитного ризику:

1) кредитно-дефолтний ризик – ризик втрат, що пов'язані з боржником, котрий не буде сплачувати свої кредитні зобов'язання у повному обсязі, або з тим боржником, котрий має прострочену суму більше ніж 90 днів; як правило, такий вид ризику має найбільший вплив на кредитні операції;

2) «державний» ризик – ризик втрат, пов'язаних із суверенною державою: заморожування платежів в іноземній валюті (ризик конверсії), або держава просто не виконує свої зобов'язання (ризик суверенності); такий тип ризику помітно пов'язаний з макроекономічними показниками країни або політичною стабільністю [15].

Індивідуальний кредитний ризик може виникати з різних причин, але в будь-якому випадку для банку він означає загрозу втрати чи часткової втрати

коштів, наданих у користування. Досить важливо, щоб банк виявив, що саме викликає появу такого стану, адже в майбутньому від цього залежатиме його прибутковість.

У зв'язку з цим з'являється необхідність обґрунтування системи факторів, що впливають на індивідуальний кредитний ризик. Більшість науковців (І. Джулай [16], О. Лаврушин [17], В. Міщенко [18], Л. Слобода [19]) розподіляють фактори, які впливають на індивідуальний кредитний ризик, на зовнішні та внутрішні.

Під чинниками маються на увазі певні умови та обставини, які призводять до виникнення тих чи інших ризиків у процесі діяльності банківської установи. Отже, це джерела (фактори) виникнення ризиків банківської діяльності. Відповідно чинники кредитних ризиків – це причини, що впливають на ймовірність повної або часткової втрати банком-кредитором суми виданого кредиту та відсотків за ним [20].

Узагальнюючи їх розробки, нами визначено, що фактори, які мають зовнішній характер, перебувають за межами контролю з боку банку. Банк не може бути впевненим щодо результатів майбутніх подій, що можуть вплинути на нього, та часу їх виникнення. Значна частина зовнішніх факторів не залежить від діяльності персоналу кредитного підрозділу банку. Незважаючи на сумлінні дії співробітників банку, позичальник може не повернути кредит. Реалізація певного зовнішнього фактора ризику може поставити під загрозу безперервність діяльності банку. Тому в процесі аналізу ризиків банк в обов'язковому порядку повинен урахувати можливість виникнення екстремальних обставин.

Узагальнюючи розробки науковців, вважаємо за доцільне як базовий підхід до класифікації факторів індивідуального кредитного ризику використовувати поділ на внутрішні та зовнішні, але при цьому розподілити їх на загальні та специфічні, як це представлено на рисунку 1.1.

Рис. 1.1. Фактори індивідуального кредитного ризику банку [21]

Таким чином, банк повинен розробити відповідні нагальні заходи у формі плану дій на випадок кризових обставин, який підлягає регулярному оновленню і тестуванню. Такі плани дій є невід’ємною складовою механізмів контролю за ризиками банку.

Фактори, що мають внутрішній характер, пов’язані з помилками персоналу, допущеними в ході оформлення кредитної документації та при оцінці кредитоспроможності позичальника, порушеннями посадових інструкцій і помилками, закладеними в самих правилах кредитування. Внутрішні фактори залежать від кредитної діяльності банку, відображають його кредитну політику і включають:

- неправильну оцінку ризиків, пов'язаних з позичальником;
- порушення принципів кредитування; відсутність належного контролю за процесом кредитування;
- помилки в юридичному оформленні кредитних угод;
- неефективні дії та шахрайство персоналу та ін [21].

У даному випадку згідно з методичними рекомендаціями [22] банку необхідно запроваджувати процедури та заходи щодо попередження ситуацій, викликаних внутрішніми причинами. Банк має здійснювати моніторинг ризиків для забезпечення обґрунтованого та надійного взаємозв'язку між загальними параметрами його ризиків та капіталом, фінансовими ресурсами і фінансовими результатами через відповідні механізми контролю.

Специфічні зовнішні фактори включають ті з них, що визначають можливість прояву індивідуального кредитного ризику, не пов'язану з впливом на позичальника зовнішнього середовища, та характеристики забезпечення по кредиту.

Специфічні внутрішні фактори включають параметри кредитної угоди, що визначаються у процесі структурування кредиту. Процес структурування кредиту полягає у відпрацюванні таких параметрів, які відповідали б потребам клієнта та мінімізували індивідуальний кредитний ризик банку, забезпечуючи умови своєчасного погашення кредиту. Характеристики кредитного продукту, що входять до складу внутрішніх специфічних факторів кредитного ризику, визначають істотну їх частину. Визначаючи параметри кредитних продуктів, кредитну політику, методи просування продуктів, спрямовані на певну аудиторію, банк визначає свій профіль ризику. Властивості продукту безпосередньо впливають на показник втрат при дефолті, на розподіл кредитної експозиції (EAD – Exposure at Default), тобто активів під ризиком. В умовах кризи, так само як і при зростанні ринку, оптимальність кредитних продуктів банку має істотне значення з точки зору прийнятого рівня кредитного ризику [21].

Концентрація кредитного портфеля, яку ми пропонуємо визначати як внутрішній специфічний фактор кредитного ризику, є поняттям, протилежним за змістом диверсифікації. Концентрація кредитного портфеля означає зосередження кредитних операцій банку в певній галузі чи групі взаємопов'язаних галузей, на географічній території, або кредитування певних категорій клієнтів. Концентрація, як і диверсифікація, може бути галузевою, географічною і портфельною [21].

Отже, аналізуючи все вище сказане, можна стверджувати, що поняття ІКРБ є багатограним і зачіпає багато аспектів економічної і соціальної сфери, то і факторів впливу на нього існує також велика кількість. Визначено, що при управлінні кредитним ризиком повинна бути сформована система факторів, що його визначають. Запропоновано класифікувати фактори кредитного ризику на зовнішні загальні (економічна, політична ситуація; соціальна напруга в суспільстві; форс-мажорні обставини) та специфічні (характеристики позичальника та забезпечення по кредиту); внутрішні загальні (стратегічні, організаційні, інформаційні, методологічні, управлінські) та специфічні (характеристики кредитного продукту та концентрації кредитного портфеля).

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО КРЕДИТНОГО РИЗИКУ В АТ «АЛЬФА-БАНК»

2.1 Аналіз індивідуального кредитного ризику в АТ «Альфа-Банк»

Альфа-Банк Україна є одним з найбільших українських комерційних банків із міжнародним капіталом. Банк належить до приватної інвестиційної

холдингової компанії ABN Holdings SA (ABNH) з головним офісом у Люксембурзі, що має інвестиції у фінансові установи в Україні, Білорусі, Казахстані, Нідерландах і Росії, а також представництва на Кіпрі та у Великобританії. Засновано банк у 1992 році. З 2001 року він здійснює діяльність під брендом Альфа-Банк Україна. Банк займає провідні позиції у всіх сегментах банківського ринку, є одним з найбільш стійких і надійних банків України та входить до Топ-10 фінустанов в країні за обсягом активів, відповідно до даних Національного банку України [23].

Альфа-Банк Україна надає зручні сучасні банківські рішення клієнтів у всіх сегментах: від приватних осіб до найбільших компаній, будучи одним з лідерів по впровадженню нових технологій. 4 липня 2018 року, рейтингове агентство «Експерт-Рейтинг» повідомило про підтвердження довгострокового кредитного рейтингу АТ «Альфа-Банк» і довгострокового кредитного рейтингу його облігацій на рівні «uaAAA» за національною шкалою. Банк або окремий борговий інструмент з рейтингом «uaAAA» характеризується найвищою кредитоспроможністю порівняно з іншими українськими позичальниками або борговими інструментами [23].

Банк займає провідні позиції в галузі в корпоративному і роздрібному сегментах, інвестиційному бізнесі й активно розвивається в сегменті малих і середніх підприємств, пропонуючи клієнтам інноваційні рішення та забезпечуючи високу якість сервісу.

Банк виконує свою місію задоволення щоденних фінансових потреб клієнтів, забезпечуючи якісне обслуговування, простоту фінансових рішень і пропонуючи сучасні сервіси, які спрощують життя користувачів.

Основними стратегічними напрямками розвитку Альфа-банку в економічному середовищі України є:

- якісне і надійне обслуговування клієнтів всіх форм власності;
- активна участь у грошово-кредитному забезпеченні розвитку економіки і зростання добробуту українського народу;

- подальше підтримання достатнього рівня ліквідності та збалансування активно-пасивних операцій за термінами, як основи для збільшення обсягів діяльності при повному забезпеченні надійності та стабільності банку;

- залучення та ефективного використання мобілізованих грошових коштів на фінансування потреб клієнтів банку, їх розрахункове і касове обслуговування, виконання валютних та інших банківських операцій;

- зростання конкурентоспроможності банку шляхом збільшення обсягів робочих активів та довгострокових ресурсів, мінімізації ризиків, оптимізації системи кредитного менеджменту, розширення спектру банківських послуг та укріплення матеріально-технічної бази банку;

- забезпечення високої якості кредитної діяльності завдяки ефективній системі ризик-менеджменту, нових розробок в сфері управління кредитною діяльністю, подальша кредитна підтримка реалізації інноваційно-інвестиційних проектів українських підприємств;

- розвиток і впровадження нових банківських послуг в сфері електронних технологій, перш за все пластикових карток, POS – терміналів, банкоматів, електронних грошей та інших [23].

Канали розповсюдження банку охоплюють усі регіони України та включають відділення, банкомати, термінали самообслуговування та платіжні послуги. Банк також обслуговує сервісні центри обслуговування клієнтів та Інтернет-банкінг, які надають он-лайн строкові депозитні послуги та послуги з кредитування роздрібних банків, а також платіжні послуги.

Основними видами діяльності ПАТ «Альфа-Банк» є:

- надання кредитів та структурованого фінансування;
- відкриття поточних, депозитних та накопичувальних рахунків; здійснення операцій з валютою та дорогоцінними металами;
- надання консультаційних та інформаційних послуг щодо банківських операцій;
- здійснення грошових переказів і міжнародних розрахунків;
- випуск банківських платіжних карток, проведення операцій з ними;

- проведення операцій на грошовому ринку і на ринках цінних паперів;
- здійснення інвестиційної діяльності;
- надання торгового фінансування;
- проведення документарних операцій; розрахунково-касове обслуговування [23].

Управління кредитними ризиками корпоративного сегмента

В основі управління кредитним ризиком корпоративного сегмента лежить актуальна кредитна політика з частотою перегляду не рідше одного разу на рік, ризик-апетит як узгоджений набір індикаторів і лімітів кредитного портфеля в частині його концентрації, диверсифікації, галузевої та продуктової структури, покриття заставами, якості позичальника (визначається рейтингами клієнтів).

Процес схвалення заявки Кредитним комітетом включає в себе незалежну експертизу відділу корпоративних кредитних ризиків, який використовує сучасні підходи ризик-аналізу бізнесу позичальника, аналізу його фінансової моделі, можливості генерувати достатній грошових потік для обслуговування та погашення кредиту. Всі позичальники проходять процедуру рейтингування та встановлення ліміту кредитного ризику. Рейтинг клієнта, покриття заставами, якість обслуговування боргу, інформація про бізнес-середовище — все це визначає рівень резервування за міжнародними стандартами. Застави оцінюються та перевіряються спеціальним підрозділом ризик-менеджменту.

Відповідність кредитній політиці, лімітам, параметрам ризик-апетиту контролюється незалежним підрозділом ризик-менеджменту (мідл-офісом), де також проводиться розрахунок резервів. Ризик-менеджмент Банку систематично здійснює моніторинг, аналіз і стрес-тестування портфеля для визначення очікуваних і несподіваних втрат. Моніторинг життя кредитів включає в себе періодичні кредитні рев'ю позичальника, перевірку на відповідність ковенантам договору, перевірку та переоцінку застав зі встановленою частотою. Система

раннього реагування (EWS) на події кредитного ризику включає в себе реактивну модель дій при актуалізації певних тригерних подій [23].

Управління кредитними ризиками роздрібною сегмента

Продуктові кредитні політики, невід’ємною частиною яких є узгоджені ризик-профілі і сам процес схвалення заявки, — це основа успішної моделі роздрібного кредитування в Альфа-Банку Україна. Конкурентна перевага в роздрібному кредитуванні, особливо беззаставному, ґрунтується на швидкому та якісному прийнятті рішень. Для досягнення цих цілей Банк використовує найкращі ІТ-рішення (Siebel, Experian), централізований і маневрений процес прийняття рішень залежно від рівня кредитного ризику, власні та актуальні інструменти прийняття рішень (скорингові картки, системи протидії шахрайству та верифікації, раннього реагування). Роздрібний ризик-менеджмент безпосередньо включений у процес створення й андерайтингу роздрібних продуктів, розробку систем та інструментів андерайтингу.

Для управління портфелем підрозділ використовує статистичні та математичні моделі, на постійній основі проводить моніторинг ефективності продуктів і скорингових моделей, стрес-тестування, а також впроваджує ефективні способи верифікації клієнтів.

Створені і щодня оновлюються звіти за показниками ефективності продуктів, на підставі яких контролюється система тригерів в усіх напрямках управління кредитним ризиком роздрібного кредитування. Альфа-Банк Україна тісно співпрацює з усіма українськими кредитними бюро [23].

Управління індивідуальним кредитним ризиком у АТ «Альфа-Банк» здійснюється за допомогою оцінювання і моніторингу кредитоспроможності позичальників, визначення і постійної актуалізації рейтингу якості кредитного договору, структурування кредитних договорів, визначення і установлення лімітів самостійних повноважень регіональних підрозділів банку, постійного моніторингу якості кредитного портфеля АТ «Альфа-банк» в розрізі регіонів і

програм кредитування, вдосконалення внутрішніх процедур проведення активних операцій та методик аналізу кредитоспроможності контрагентів банку.

АТ «Альфа-Банк» управляє кредитним ризиком на рівні як сукупного портфеля активів, так і окремих позичальників, операцій та кредитних продуктів.

Процес управління кредитними ризиками містить такі етапи:

- ідентифікування відповідного ризику;
- кількісне оцінювання ризику;
- ухвалення рішення із зміни рівня відповідного ризику;
- вибір та реалізація заходів із зниження ризику;
- контроль за рівнем ризику та ефективністю вжитих заходів.

Головною метою управління кредитними ризиками є максимізація прибутковості активів банку із врахуванням ризику шляхом утримання величини очікуваних втрат в рамках прийнятних параметрів та скорочення волатильності вказаних втрат [23].

Фінансові показники АТ «Альфа-Банк»

В таблиці 2.1 наведена фінансова звітність банку за 01.07.2016р. по 01.07.2020р.

Таблиця 2.1

Фінансові показники АТ «Альфа-Банк» у I півріччі 2016-2020рр. [24]

Фінансові показники	01.07.2016 р млн/грн.	01.07.2017 р млн/грн.	01.07.2018 р млн/грн.	01.07.2019 р млн/грн.	01.07.2020 р млн/грн.
Об'єм кредитного портфеля	29 011	26 592	28 870	31 996	39 107
Резерви під кредитні ризики	-8 039	-7 734	-9 567	-9 224	-17 886
Активи	41 428	37602	58267	72159	98194
Ліквідні активи	6 290	4 542	2 207	3 589	6 184
Власний капітал	3 913	3 324	4 087	5 954	8 954
Статутний капітал	7 401	12 180	12 180	12 180	28 726
Кошти банків	2 311	1 149	325	182	62
Загальний об'єм вкладів	26 118	31 217	41 459	54 362	66 025

Депозити фіз осіб	13 648	17 643	26 286	34 317	40 163
Боргові цінні папери, емітовані банком	2 854	63	62	5	8
Зобов'язання	37 516	34 278	44 563	56 922	71 218
Чистий прибуток	1 288	12	395	910	462

Як ми бачимо, на 01.07.2020 року показник чистого прибутку становить 462 млн.грн., що на 50,7% менше, ніж у 2019 році в аналогічний період. Однією з причин вищезазначеного може бути всесвітній спалах пандемії Covid-19. А саме: багато клієнтів тимчасово стали неплатоспроможними (втрата роботи, знаходження вдома на карантині за власний рахунок тощо). До цього ж, з 01.07.2017 року можна було спостерігати стрімке збільшення даного показника. За рахунок злиття АТ «Альфа-Банк» з АТ «Укрсоцбанк» на 01.07.2019р. показник становив 910 млн.грн., що на 230,4% більше, ніж у 2018 році в аналогічний період.

Таблиця 2.2

**Частка кредитного портфелю в активах та власному капіталі банку
АТ «Альфа-Банк»***

Рік	Загальна сума кредитного портфелю, тис.грн	Загальна сума активів, тис. грн	Частка кредитного портфелю у активах, %	Загальна сума власного капіталу, тис. грн	Частка кредитного портфелю у власному капіталі, %
01.07.2020	39106849	98194375	39,83	8954488	22,9
01.07.2019	31996025	72158770	44,34	5953710	18,6
01.07.2018	28869574	58267279	49,55	4087132	14,2
01.07.2017	26591792	37601759	70,72	3324249	12,5
01.07.2016	29010769	41428401	70,03	3912846	13,5

*побудовано автором на основі [24]

В таблиці 2.2 проведено розрахунки і визначено, яку частку протягом останніх п'яти років займав кредитний портфель в загальних активах та власному капіталі банку.

Отже, щоб дізнатися частку кредитного портфелю, необхідно визначити співвідношення суми кредитного портфелю до загальної суми активів [25]. При нормі даного показника не більше 65%, в періоди 01.07.2016 та 01.07.2017 ми

спостерігаємо перевищення. Це означає, що, можливо, діяльність банку біла недостатньо диверсифікована, що, у свою чергу, підвищує ризик у разі погіршення кредитного портфеля. Але з 01.07.2018 загальна сума активів стрімко збільшується і даний показник зменшує відсоток, який є абсолютно прийнятним.

Щодо коефіцієнту покриття позик власним капіталом: розраховується як відношення капіталу банку до загальної суми кредитного портфелю [26]. Цей показник визначає, яка частина кредитного портфеля фінансується за рахунок власного капіталу. Як ми бачимо, з 01.07.2017 року цей показник поступово збільшується і на 01.07.2020р становить 22,9%. Це свідчить про те, що посилюється захищеність кредитів власним капіталом.

Варто додати, що станом на 01.07.2020 року загальні активи банку збільшились на 27,5% до рівня 98194 млн.грн. Така тенденція триває з 01.07.2016року. При цьому позитивним є також збільшення ліквідних активів. Станом на 01.07.2020р. показник 6184 млн.грн., що на 72,3% більше, ніж в аналогічний період 2019р. До 01.07.2018року ми бачимо зниження по даному показнику, але вже з того періоду по нинішній час спостерігається стрімке зростання.

Таблиця 2.3

Співвідношення обсягів кредитів юридичних і фізичних осіб в загальному кредитному портфелі АТ «Альфа-Банк» у I півріччі 2016-2020рр.*

Рік	Загальна сума кредитного портфелю, тис.грн.	Кредити ЮО, тис.грн.	% кредитів ЮО в загальному кредитному портфелі, %	Кредити ФО, тис.грн.	% кредитів ФО в загальному кредитному портфелі, %
01.07.2020	39106849	20592230	52,66	18514619	47,34
01.07.2019	31996025	18002355	56,26	13993669	43,74
01.07.2018	28869574	18725725	64,86	10143849	35,14
01.07.2017	26591792	20381311	76,65	6210481	23,35
01.07.2016	29010769	24830220	85,59	4180549	14,41

*побудовано автором на основі [24]

Обсяг кредитного портфеля станом на 01.07.2020 року сягнув 39107 млн.грн., про що свідчать розрахунки у табл.2.3, - приріст за рік становив 22,2%.

Тенденція зростання спостерігається з 01.07.2017 року. Портфель кредитів фізичних осіб станом на 01.07.2020р збільшився на 32,3%, порівняно з аналогічним періодом 2019 року. Портфель юридичних осіб станом на 01.07.2020р. збільшився на 14,4% порівняно з аналогічним періодом 01.07.2019року. Як ми бачимо, в період з 01.07.2016 року по 01.07.2017 року обсяг загального кредитного портфелю зменшився на 8,3%, а вже після цього, ми спостерігаємо тенденцію постійного збільшення обсягу портфелю. При чому, якщо 01.07.2016 року обсяг кредитів юридичним особам становив 85,59% від загальної суми, а кредити, надані фізичним особам всього 14,41, то зараз ці показники майже на одному рівні. Тобто, можна ствердити, що АТ «Альфа-Банк» обрав політику кредитування юридичних та фізичних осіб однаково ефективно. Можна сказати, що таке збільшення обсягу кредитного портфелю фізичних осіб вдалося завдяки тому, що банк почав активну роботу в роздрібному кредитування при магазинах як особисто, тобто, фізично клієнт присутній при оформленні, так і дистанційно, коли клієнт подає заявку на розстрочку/кредит/кредитну картку он-лайн. Наразі впровадились процеси спрощеної верифікації та скорингу клієнта, що є дуже зручним і привабливим.

Позитивний вплив на капітал мала динаміка статутного капіталу АТ «Альфа-Банку Україна», який у результаті приєднання АТ «Укрсоцбанку» збільшився в 2,4 разу, з 12 180 млн грн до 28 726 млн грн. Його стрімке зростання спостерігається протягом останніх 5 років.

У 2019 році Альфа-Банк Україна в повному обсязі виконав всі заходи, передбачені Програмою реструктуризації на 2019 рік (за результатами оцінки стійкості банків та банківської системи, здійсненої Національним банком України у 2018 році).

Можемо зробити висновок, що фінансова стійкість банку достатньо забезпечена його капіталом і останній може захищати банк від імовірних індивідуальних кредитних ризиків як сьогодні і найближчого часу.

2.2 Аналіз індивідуального кредитного ризику юридичної особи банку

Кредитний ризик розглядається як імовірнісна характеристика зміни здатності контрагента відповідати за своїми зобов'язаннями, у тому числі, умовними. При цьому, на рівень втрат впливає як фінансовий стан контрагента, особливості угоди, так і достовірність оцінки потенційного рівня втрат кредитором. Рівень потенційних втрат може бути вимірний за допомогою оцінки ймовірності дефолту і збитків у разі дефолту. При цьому, в процесі оцінки рівня потенційних втрат важливим є визначення рейтингу позичальника.

Оцінка кредитного ризику містить більше суб'єктивізму порівняно з іншими фінансовими ризиками, зокрема ціновими. Друга особливість впливає з попередньої і полягає у тому, що для аналізу кредитного ризику не можуть бути застосовані методи статистики чи теорії ймовірності, широко використовувані для оцінки інших ризиків. Отже, з теоретичного погляду для оцінки кожного окремого кредитного ризику має бути застосована спеціально створена для цього методика, яка б дозволяла врахувати всі особливості конкретного позичальника [27].

Відповідно до аналізу фінансової звітності АТ «Альфа-Банк» [24], обсяг кредитів юридичних осіб збільшився на 2 589 875 тис. грн, або на 14.4 %, до 20 592 230 тис. грн. А це об'єктивно спричиняє підвищення рівня індивідуального кредитного ризику.

Отже, спостерігається тенденція збільшення обсягу клієнтського кредитного портфеля.

Основна причина серйозних банківських проблем продовжує бути безпосередньо пов'язаною з невисокими кредитними стандартами або їх невиконанням зі сторони позичальників та контрагентів, з неефективним механізмом регулювання кредитних ризиків, або відсутністю уваги до змін у

економічних чи інших обставинах, які можуть призвести до погіршення кредитоспроможності контрагентів банку.

Вивчення кредитоспроможності клієнта – один з найважливіших методів, що застосовується банком, для зниження кредитного ризику і успішної реалізації кредитної політики, оскільки дозволяє уникнути необґрунтованого ризику ще на етапі розгляду заявки на надання кредиту. Проте діюча методика оцінки платоспроможності не є еталоном та потребує значних допрацювань.

Аналіз кредитного ризику юридичної особи здійснюється АТ «Альфа-Банк» на двох рівнях відповідно до ієрархічного рівня об'єктів, що його породжують: на рівні кожної окремої позики і кредитного портфеля банку загалом.

На першому рівні банк здійснює управління кредитним ризиком шляхом:

а) аналізу кредитоспроможності кожного позичальника (юридичні особи – клієнти роздрібного (малого та середнього) бізнесу, юридичні особи – клієнти корпоративного бізнесу, банки) засобами програмного забезпечення відповідно до вимог методик оцінки кредитоспроможності позичальників;

б) документування кредитних операцій за допомогою розробки та затвердження типових форм договорів на їх проведення та забезпечення виконання зобов'язань за ними, які мірою необхідності переглядаються;

в) постійного поточного моніторингу наданих кредитів за трьома основними напрямками: контроль дотримання позичальником умов договорів кредиту, застави тощо; аналіз змін фінансово-господарської діяльності позичальника (поручителя, гаранта) та визначення якості (групи ризику) кредиту, класу позичальника, внутрішнього кредитного рейтингу; контроль за змінами ринкової вартості заставленого майна. Всі дані про результати проведення моніторингу в обов'язковому порядку вносяться до контрольного листа супроводу кредиту.

На другому рівні банк здійснює управління кредитним ризиком декількома методами:

- портфельної диверсифікації (між різними категоріями позичальників, галузями, регіонами);
- лімітування (розроблена загальна концепція лімітної політики банку; встановлені: загальний ліміт на одного позичальника; індивідуальний ліміт на одного позичальника (групу пов'язаних/споріднених з позичальником осіб); ліміт на кредитний продукт на одного позичальника – ліміт на проведення окремого виду кредитних операцій; ліміт на портфель активних кредитних операцій; група портфельних лімітів на партнерів банку);
- створення системи контролю за дотриманням філіями процедури супроводження кредитів; формування резервів для відшкодування втрат за кредитними операціями [23].

Таким чином, існуюча в банку система управління індивідуальним кредитним ризиком дозволяє отримувати його адекватну оцінку, проводити всебічний аналіз, здійснювати постійний моніторинг та контроль.

Слід наголосити, що на сьогодні ключовою характеристикою кредитного ризику є дефолт, який можна розуміти як «невиконання контрагентом через нездатність або небажання умов кредитної угоди або ринкової операції» .

До традиційних методів аналізу кредитного ризику відносять:

- 1) рейтингові оцінки позичальників;
- 2) розрахунок ймовірності дефолту позичальника на основі аналізу його діяльності;
- 3) модель блукаючого дефолту;
- 4) Z-модель Альтмана оцінки кредитоспроможності позичальника;
- 5) матриця міграції кредитних ризиків;
- 6) множинні моделі ризику портфеля – CreditMetrics, CreditRisk тощо.

З огляду на варіативність рішень позичальника щодо розподілу своїх платіжних засобів між погашенням основної суми боргу та сплатою відсотків за кредитом у випадку втрати ним платоспроможності вважаємо за необхідне виділяти два види дефолту позичальника: дефолт за основною сумою боргу та

дефолт за відсотками. Відповідно, ці ситуації за позичальником можуть виникати як окремо, так і одночасно.

Оскільки ймовірність дефолту – величина безперервна, в цілях її дискретизації банк має самостійно визначити шкалу внутрішніх кредитних рейтингів, де кожен позичальник залежно від оцінених ймовірностей вказаних вище видів дефолту отримує певний кредитний рейтинг, що характеризує рівень його кредитоспроможності [21].

Ймовірність дефолту отримана на основі оцінки загальної кредитоспроможності позичальників, яка узагальнює всю інформацію щодо забезпеченості діяльності позичальника фінансовими ресурсами, збалансованості його активів та пасивів, здатності до самофінансування та ефективності функціонування. Цей показник більшою мірою відповідає оцінці обсягу повернення основної суми боргу за кредитом. Це пояснюється, насамперед, тим, що мінімальна вимога ефективності інвестицій (якими в загальному випадку є вкладання коштів в діяльність будь-якого суб'єкта господарювання) вимагає, щоб за рахунок отриманих від них доходів забезпечувалася сплата відсотків за позиковим капіталом, залученим для фінансування цих інвестиційних вкладень. Відповідно, у випадку мінімально допустимої ефективності використання позикового капіталу позичальником кредитор, як правило, очікує, що основна сума боргу може бути повернена за рахунок активів позичальника.

При цьому головною ознакою мінімальної кредитоспроможності позичальника стає його здатність зберегти вартість своїх активів на період дії кредитного договору.

Отже, оцінки ймовірності дефолту, які використовуються при побудові внутрішніх кредитних рейтингів банками, за своєю суттю є оцінками ймовірності дефолту за основною сумою боргу.

Ми вважаємо, що буде доречним наведення прикладів оцінки індивідуального ризику банку на певному позичальникові.

Для наведення такого прикладу ми обрали ПрАТ «Вімм-Білл-Данн Україна». Дані по підприємству (Дод. Б) висвітлені із звітності за 2019 рік, що розміщена на офіційному сайті SMIDA [28]:

Вид економічної діяльності:

За КВЕД: 10.51

Секція С. Переробна промисловість.

ЄДРПОУ: 00445937.

Середня кількість працівників: 554.

Згідно класифікації за грошовими оборотами та середньою кількістю працівників, підприємство відноситься до великого.

Таблиця 2.4

Додаткові відомості для розрахунку кредитного ризику

Запитувана сума кредиту	1200 тис.грн.
Забезпечення	Транспортні засоби. Вартість: 1650 тис.грн.
Фактори, що коригують клас позичальника	Відсутні
Додаткові надходження	Не передбачено

Для того, щоб визначити показник кредитного ризику, необхідно спочатку визначити показник імовірності дефолту. Отже, для початку проведемо розрахунок інтегрального показника боржника-юридичної особи для великого підприємства (Дод. В).

$$\underline{Z = 1,815 + 0,237 \times X_1 + 0,408 \cdot X_{10} + 0,301 \cdot X_{11} + 0,405 \times X_{13} + 0,494 \cdot X_{14} + 0,303 \cdot X_{15} + 0,234 \times X_{17}} \quad (2.1)$$

Для того, щоб дізнатися значення X , спочатку потрібно вирахувати коефіцієнти K . Для визначення даних коефіцієнтів ми будемо використовувати Дод. Г.

Таблиця 2.4

Розрахунок коефіцієнтів та підбір відповідного значення X

Коеф.	Формула для розрахунку	Розрахунок	Отримане значення коефіцієнта K	Коефіцієнт K у %	Відповідне значення X

K1	(ф.1 п.1495 гр.4)/(ф.1 п.1300 гр.4)	(386048)/ /(1259883)	0,3064	30,64	0,307
K10	(ф.1 п.1195 гр.4)/(ф.1 п.1695 гр.4)	(837478)/(860551)	0,9732	97,32	-0,025
K11	(ф.1 п.1510+ +п.1515+п.1600+ +п.1610-п.1165 гр.4)/(ф.2 п.2000+п.2010 гр.3)	(0+733+0+13284- -1130)/ /(441134+0)	0,0292	2,92	1,105
K13	(ф.1 п.1000+п.1030+п.1035+п.104 0+п.1045+п.1050+п.1090+п.1 155+п.1160+п.1190 п.4)/(ф.1 п.1300 гр.4)	(1361+0+0+0+0+0 +12187+335+1)/ /(1259883)	0,0110	1,1	0,248
K14	((ф.1 п.1195 гр.4)*365)/(ф.2 п.2000+п.2010 гр.3)	(837478*365)/ /(441134+0)	692,9402	69294,02	-1,241
K15	(ф.2 п.2190-п.2195+п.2515 гр.3)/(ф.2 п.2250-п.2220 гр.3)	(12924- -0+51438)/(0- -160275)	-0,4016	-40,16	-1,19
K17	(ф.2 п.2090-п.2095 гр.3)/(ф.2 п.2250-п.2220 гр.3)	(64020-(-0))/(0- -160275)	-0,3994	-39,94	-1,773

Отже, підставляємо отримані значення X в формулу:

$$Z=1,815+0,237*0,307+0,408*(-0,025)+0,301*1,105+0,405*0,248+0,494*1,241+0,303*(-1,19)+0,234*(-1,773)=1,815+0,073-0,01+0,333+0,1+0,613-0,361-0,415=2,148$$

Далі, згідно Дод. Д, визначаємо клас боржника:

Оскільки, значення нашого $Z=2,148$ перебуває в діапазоні від +1,60 до +2,25, робимо висновок, що клас боржника ПрАТ «Вімм-Біллер-Данн Україна»-
4.

Після чого ми повинні виявити значення рівня дефолту (PD) підприємства, виходячи з значення класу боржника підприємства. Оскільки,

фактори, що коригують клас позичальника, відсутні, так і орієнтуємось на 3 клас позичальника. Дані беремо з Дод. Е.

Отже, значення 0,087 - 0,11.

Середнє значення $=\frac{(0,087+0,11)}{2}=0,197/2=0,098$.

Для визначення індивідуального кредитного ризику використовуємо формулу:

$$CR_{\text{інд}} = \max\{0; PD * [EAD - (\sum_{i=1}^j (CV * k) i + RC)]\}, \text{ де} \quad (2.2)$$

$CR_{\text{інд}}$ -розмір кредитного ризику за активом на індивідуальній основі;

PD -показник імовірності дефолту;

EAD -борг за кредитом;

CV -ринкова вартість забезпечення;

K -коефіцієнт ліквідності забезпечення (Дод. Ж);

RC -додаткові надходження.

Тепер підставляємо в формулу наші дані і отримуємо:

$$\begin{aligned} CR_{\text{інд}} &= 0,098 * [1200 - (1650 * 0,65)] = 0,098 * (1200 - 1072,50) = 0,098 * 127,50 = \\ &= 12,49 \text{ тис.грн.} \end{aligned}$$

Тобто, видаючи кредит підприємству, банк має ризик, виражений у сумі 12,49 ти.грн.

Також можна використовувати декілька методів під час оцінки кредитоспроможності. Наприклад, Z-модель Альтмана, яка показує залежність кредитоспроможності клієнтів-позичальників безпосередньо від факторів, які впливають на кредитний ризик. За цією моделлю оцінювання кредитоспроможності позичальника подано лінійною функцією та її балансовими коефіцієнтами. Альтман радить використовувати двадцять два фінансові показники, які як найкраще характеризують потенційного

позичальника, але можна зазначити, що в результаті вивчень та досліджень виділено п'ять головних показників, які показано у формулі:

$$Z = 1.2 * A + 1.4 * B + 3.3 * C + 0.6 * D + 0.99 * E, \text{ де} \quad (2.3)$$

A – відношення оборотного капіталу до сукупних активів;

B – відношення нерозподіленого прибутку минулих років до сукупних активів;

C – відношення прибутку до сплати відсотків і податків до сукупних активів;

D – відношення ринкової капіталізації до повної балансової вартості боргових зобов'язань;

E – відношення обсягу реалізації до сукупних активів [29].

Це дасть змогу спрогнозувати розвиток подій, стійкість підприємства. На наступний рік-точність буде 95%. Тож, дуже важливо комбінувати різні методики, адже, якщо позичальний буде оцінюватись за декількома, можна простежити і виявити найменші і найнепомітніші похибки и визначити ризики і їх джерела найбільш точно.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ТА МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОЦІНКИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКУ

3.1. Шляхи мінімізації індивідуального кредитного ризику банку

Збільшенням частки сумнівної та безнадійної заборгованості, а також зменшенням реальної вартості банківських активів і, як наслідок, вилученням значних коштів з обороту для формування резервів на покриття можливих втрат від активних операцій характеризуються насамперед кризові явища та нестабільність фінансових ринків. Саме в таких умовах збільшується необхідність розробки нових та вдосконалення існуючих стратегій щодо виявлення, оцінювання та оптимізації кредитних ризиків, оскільки саме кредитний ризик утримує домінуючу позицію в системі банківських ризиків і являється невід'ємною складовою сукупного банківського ризику [30].

Ризики, що пов'язані з кредитними операціями, не лише негативно впливають на платоспроможність та прибутковість банку, а й породжують інші ризики, що в майбутньому можуть проявити себе у значно великому масштабі. Саме тому надзвичайно важливим є вчасне виявлення та достовірне оцінювання факторів, що мають вплив на кредитний ризик.

На сьогодні основними недоліками оцінки кредитного ризику є обмежене застосування комерційними банками кредитного ризику шляхом передачі

кредитного ризику третій стороні (наприклад, страхування), неможливість вимірювання і оцінки деяких чинників у цифровому вигляді (достовірний портрет клієнта, його репутацію на постійній основі).

Таким чином, головним недоліком вітчизняної банківської системи сьогодні є те, що значна частина банків не можуть достовірно оцінити власні кредитні ризики і в результаті цього продовжують проводити надризикову кредитну політику. А оскільки кредитні операції є основним джерелом доходності банку і займають дуже велику частку серед інших операцій, то такий стан в майбутньому може призвести банки до вкрай несприятливих кризових явищ. Тому наразі є необхідним більш детальне вивчення в цій області та запровадження більш ефективних методів оцінки.

Зараз можна виділити основні шляхи мінімізації індивідуального кредитного ризику, що застосовуються вітчизняними банками [30]:

1. Метод диверсифікації кредитного ризику. Він полягає у розподілі кредитного портфеля серед широкого кола позичальників, що відрізняються один від одного як за характеристиками (величина капіталу, форма власності), так і за умовами діяльності (галузь економіки, географічний регіон). Розрізняють три види диверсифікації — галузеву, географічну та портфельну.

2. Створення резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями комерційних банків як метод управління кредитним ризиком полягає в акумуляції частини коштів, які надалі використовуються для компенсації неповернених кредитів. З одного боку, резерв під кредитні ризики служить захистом вкладників, кредиторів та акціонерів банку, а з іншого — резерви підвищують надійність і стабільність банківської системи в цілому.

3. Важливе значення для забезпечення кредиту мають передбачені законодавством або договором види його забезпечення: порука, гарантія, неустойка (штраф, пеня), застава. Види забезпечення кредиту (способи забезпечення виконання кредитних зобов'язань) — це спеціальні засоби, що не мають загального значення і призначаються за домовленістю сторін або за

вказівкою закону. Самостійне існування способів забезпечення виконання зобов'язань неможливе. Якщо недійсне саме кредитне зобов'язання, то недійсним є і спосіб його забезпечення.

4. Страхування – це ефективна система щодо зменшення впливу кредитних ризиків, що передбачає такі варіанти: самострахування, яке активно впроваджувалось через формування та використання резервів по кредитних операціях та страхування, за яким страхувальник шляхом сплати премії забезпечує собі або третій особі, в разі настання події, обумовленої договором, суму виплати страховиком, який утримує певний обсяг відповідальності.

5. Лімітування як метод зниження кредитного ризику широко застосовується у практиці як на рівні окремого комерційного банку, так і на рівні банківської системи в цілому. Він полягає у встановленні максимально допустимих розмірів наданих позичок, що дозволяє обмежити ризик.

Щодо резервування, то за результатами оцінювання фінансового стану позичальника відносять до відповідного класу. На підставі класифікації валового кредитного ризику та обліку прийнятого забезпечення банк визначає чистий ризик за кожною кредитною операцією, зважуючи його на встановлений банком коефіцієнт резервування. Але важливим є зіставлення розміру резервів та результату діяльності банків. З одного боку збільшення резервних відрахувань зменшує прибуток до оподаткування, з іншого — погана якість кредитного портфеля, велика частка простроченої заборгованості вимагають формування більшого об'єму резервних коштів. Формування резервів у великих розмірах призводить до виникнення збитків, які акціонери банків змушені компенсувати збільшенням статутного капіталу, тобто емісією акцій [31].

Лімітування обсягів кредитних операцій обмежує концентрацію кредитного портфеля в розрізі окремих позичальників, груп позичальників, бізнесів, галузей, секторів економіки і регіонів. Ліміт у розрізі окремого позичальника визначає максимальну суму та умови надання кредиту. Розрахунок ліміту проводиться на основі аналізу кредитоспроможності позичальника

(фінансових показників діяльності, бізнес-плану тощо). Розмір ліміту коригується залежно від поточного фінансового стану боржника і прогнозованої оцінки його майбутнього фінансового стану [32].

Щодо страхування, науковці вважають, що на сьогодні для українських банків актуальним залишається покриття ризиків при кредитуванні, тобто ризики при видачі кредитів для придбання товарів масового споживання, автомобілів, нерухомості. В основному банки зацікавлені у страхуванні предметів застави, яке стало обов'язковим [33].

В АТ «Альфа-Банк Україна» є різні програми страхування, зокрема, при видачі готівкових кредитів, а саме, 9 видів, що передбачають покриття збитків, залежно від суми вирахованого відсотку від тіла кредиту, що оформлюється (Дод. И).

Так, клієнт сам має можливість навіть обрати програму страхування, орієнтуючись на вартість та наповнення гарантованого пакету послуг.

Відповідно до вимог Базельського комітету з банківського нагляду, банки, які використовують модель внутрішніх рейтингів, повинні здійснювати ретельне стрес-тестування для оцінки достатності капіталу. До речі, згідно нового стандартизованого підходу Базельського комітету з банківського нагляду «Базель III «Остаточне узгодження реформ після кризи», при проведенні стрес-тестування банку в розрахунок братимуться не лише рівень кредитного ризику та відкрита валютна позиція, а й значення операційного ризику. Обов'язкове врахування цього показника банки мають робити вже з 01 січня 2022 року, зараз лише тестово [24].

Стрес-тестування (stress testing) – це метод кількісної оцінки ризику, який полягає у визначенні величини неузгодженої позиції, яка наражає банк на ризик та у визначенні шокової величини зміни зовнішнього фактора – валютного курсу, процентної ставки тощо. Поєднання цих величин дає уявлення про те, яку суму збитків чи доходів отримає банк, якщо події розвиватимуться за закладеними припущеннями. Стрес-тестування широко використовується для оцінки

кредитного ризику, ризику ліквідності, валютного ризику, ризику зміни процентної ставки та вартості активів [34].

Стрес-тести виявляють готовність банків до негативного розвитку подій на фінансовому ринку, а також надають можливість змоделювати їх поведінку у разі настання різноманітних стресових сценаріїв. Стрес-тестування, по суті, включає кількісний та якісний аналіз. Кількісний аналіз спрямований, передусім, на визначення масштабу і послідовності виникнення негативних явищ та їх впливу на різноманітні показники банківської діяльності. В той час як якісний концентрується на оцінці можливостей банків щодо мінімізації потенційних втрат і визначенні комплексу можливих заходів, що мають здійснюватися для зниження рівня ризику і збереження необхідного рівня стійкості банківської системи [35].

Заборовець Ю.О. вважає, що метою проведення стрес-тестування є оцінка ризиків та визначення спроможності протистояти потрясінням на фінансовому ринку. За його допомогою визначаються особливо вразливі місця окремих сфер діяльності банків [36].

Отже, метою стрес-тестування є визначення певних ризиків та спроможності банку вистояти на фінансовому ринку без значних втрат у разі різкої зміни факторів, що впливають на кредитну діяльність банку (коливання курсу валют, зміна відсоткових ставок за внутрішніми чи зовнішніми запозиченнями, кредитами, цінними паперами, різкі зміни в структурі та обсягах капіталу), у разі кризового стану на ринку, стихійних явищ тощо.

Національний Банк України проводить стрес-тестування щорічно і надає рекомендації банкам проводити його самостійно хоча б раз у пів року, у періоди підвищеної економічної волатильності, щоквартально. В цьому році НБУ проводить перевірку 16 банків, виключивши з попередніх бажаних 25 ті, що попередні два роки показували відсутність необхідності докапіталізації. Серед цих 16 банків знаходиться й АТ «Альфа-Банк».

Стрес-тестування кредитного ризику є оцінкою чутливості кредитного портфеля банку до ряду несприятливих змін зовнішніх та внутрішніх чинників,

які є гіпотетично можливими та здатні спричинити суттєвий вплив на фінансовий стан банку, серед яких: різка зміна відсоткових ставок за внутрішніми чи зовнішніми запозиченнями, кредитами, цінними паперами тощо, суттєві коливання валютних курсів-зовнішні чинники, а внутрішні - географічна концентрація портфеля, вікові характеристики позичальників, особливості кредитної політики банку, кредитних продуктів банку тощо.

АТ «Альфа-Банк» проводить стрес-тестування кредитного портфелю відповідно до Методики проведення стрес-тестування кредитних ризиків корпоративних позичальників, Позичальників МСБ та Позичальників-фізичних осіб [11; ст.14].

3.2. Пропозиції щодо підвищення ефективності оцінки індивідуального кредитного ризику банку

Основною метою здійснення оцінки кредитоспроможності позичальника для банківської установи є уникнення кредитних ризиків від неповернення кредиту. Точність оцінки важлива також і для клієнтів банку, оскільки від неї залежить не тільки рішення про надання кредиту, а й окремі умови кредитної угоди [37].

Що ми маємо наразі? Юридичні особи намагаються отримувати кредити з-за кордону, оскільки там більш лояльні умови, порівняно з нашими банками, які ставлять непідйомні відсотки, а також держава не може надати необхідну підтримку в реалізації продукції, послуг [38].

Саме тому, ми вважаємо, що як метод підвищення ефективності оцінки кредитування необхідно визначити таку процедуру: прийняття до уваги, при оцінці кредитоспроможності юридичної особи, який відсоток в секторі займає продукція, послуги на ринку, його конкурентоспроможність, переваги перед імпортними аналогами, репутацію юридичної особи та її послуг, товарів, наскільки вони користуються попитом серед населення, що дасть можливість приблизно оцінити можливий дохід юридичної особи та можливість розрахуватися з взятими на себе

зобов'язаннями перед банком. Отже, ми вважаємо, що є необхідним вираховувати життєздатність юридичної особи зразу, до прийняття рішення щодо надання кредиту, а не лише в якості спостереження за реакцією юридичної особи на ті чи інші коливання у фінансовому секторі.

Отже, на основі офіційних даних ПрАТ «Вімм-Білль-Данн Україна» (Дод.Б), ми порахуємо показники життєздатності даної юридичної особи.

Розраховуємо 3 показники (Дод.?)

1. Співвідношення чистого боргу і прибутку до вирахування витрат за процентами, податків та амортизаційних відрахувань, скоригованого на інші операційні доходи та витрати й чисті процентні витрати:

Чистий борг/(Прибуток-Інші доходи та витрати)=

$$=(\text{ф.1 р.1510}+\text{р.1515}+\text{р.1600}+\text{р.1610}-\text{р.1165 гр.4})/(\text{ф.2 р.2190}-\text{р.2195}+\text{р.2515}-\text{р.2120}+\text{р.2180}+\text{р.2220}+\text{р.2250})=(0+733+0+13284-1130)/(12924-0+51438-8929+(-29603)+160275+0)=12887/186105=0,0693. \text{ Тобто, } 6,93\%$$

2. Рівень покриття операційним прибутком процентних витрат:

$$(\text{ф.2 р.2190}-\text{р.2195})/(\text{р.2250}-\text{р.2220})=(21924-0)/160275=0,1368. \text{ Тобто, } 13,68\%$$

3. Співвідношення загального боргу і активів боржника/контрагента:

$$(\text{ф.1 р.1510}+\text{р.1515}+\text{р.1600}+\text{р.1610})/\text{р.1300}=(0+733+0+13284)/1259883=14017/1259883=0,0111. \text{ Тобто, } 1,11\%$$

Отже, ми можемо зробити висновки:

- показники на достатньому рівні;
- судячи з першого та третього показника, видно, що у підприємства невеликий борг, що є прийнятним;
- другий показник свідчить про те, що процентні витрати в достатній мірі покриваються операційним прибутком.

В цьому ключі дуже доречно розглянути важливість підтримки держави вітчизняних виробників та докладати максимум зусиль для економічного підйому юридичних осіб, оскільки саме від них залежить валовий дохід країни та її економічне зростання, незалежність та привабливість для іноземних та вітчизняних інвесторів.

Оскільки, наразі, АТ «Альфа-Банк» кредитує не лише юридичних осіб, а й фізичних, майже порівну, вважаємо, що одним з пріоритетних напрямів підвищення ефективності оцінки індивідуального кредитного ризику має бути впровадження та затвердження на законодавчому рівні класифікації розміру мінімальної заробітної плати в розрізі професій.

Також слід обов'язково враховувати освіту, отриману працівником, на відповідність до займаної посади, що підвищуватиме рівень мінімального показника заробітної плати, загальний стаж та характер постійності місця роботи (як довго працівник працює саме в цій компанії на даній посаді) тощо.

Яким чином це підвищить ефективність оцінки індивідуального кредитного ризику, в першу чергу, для банку? Уявімо ситуацію: в банк з метою отримання грошового кредиту звертається клієнт, наприклад, економіст II категорії, що має повну вищу освіту за фахом, офіційно працює за спеціальністю 15 років, до речі, в одній і тій самій компанії. При заведенні заявки працівник банку намагається зрозуміти, який щомісячний дохід в клієнта, а в наш час, нажаль, багато роботодавців закріплюють офіційно працівнику мінімальну заробітну плату, з якої вираховуються податки, а решту працівник отримує “в конверті”. Але як перевірити може це банк, якщо роботодавець, звісно ж, не підтвердить цей факт при розмові з верифікаторами. Та й може бути, що клієнт і дійсно отримує мінімальну заробітну плату, виконуючи обмежений обсяг роботи або через те, що освіта не зовсім відповідає займаній посаді. Банку ж залишається тільки або відмовити, або видати кредит даному клієнту “на віру”, що прямо впливає на якість та вартість даного кредиту, набагато збільшує ризики неповернення позики та відсотків по ній клієнтом. В таких випадках, якщо після верифікації банк не виявив негативних ознак по клієнту, він намагається мінімізувати ризики різними шляхами, насамперед, обов'язковим страхуванням до кредитного договору або зменшити суму кредиту, яку готовий надати клієнту, що є не зовсім добре для самого клієнта (кредит дорожчає та такої суми йому може не вистачити навіть на половину ремонту, наприклад), чим може призвести

до втрати клієнта і, ймовірно, порядного. Тобто, в банку з одного боку-ризика неповернення кредиту, а з другого - ризику втрати, можливо, хорошого клієнта.

Отже, такий спосіб, що ми пропонуємо, має наступні переваги:

- банк може точно розуміти, який мінімальний рівень заробітної плати має клієнт гарантовано, окрім премій, вислуг та інших нарахувань. На прикладі нашого економіста, уявімо, що згідно законодавства, при всіх наведених параметрах, працівник точно отримує мінімальну заробітну плату не менше 10000,00 гривень на місяць до вирахування податків. Також він може мати закріплену ставку і більше, що вже залежить від роботодавця, може мати премії і т.д. Та, знову ж таки, саме так банк бачить інформацію більш прозоро і це зменшує розмір ризику, пов'язаного з недостатнім рівнем доходу клієнта;

- звісно, це є перевагою і для самого клієнта: в майбутньому банк матиме можливість запропонувати йому кредит під більш лояльні відсоткові ставки, оскільки не потрібно буде резервувати під ризику велику суму грошей, які закладаються в ці самі відсотки, що і становлять саме таку вартість кредиту;

- для держави це також велика перевага, оскільки збільшиться розмір податків, надходжень до державного бюджету, зменшення рівня тіньової економіки.

На нашу думку, для виконання вищезазначеного, має бути створений спеціалізований державний орган, що контролюватиме шляхом постійних інспекцій та ревізій, виконання відповідності встановлення, нарахування та виплат роботодавцями мінімальних заробітних плат працівникам згідно такої класифікації. Або покласти такі обов'язки з контролю на якісь діючі органи державної влади.

Наступною пропозицією, яка б дозволила не тільки мінімізувати індивідуальний кредитний ризик для банку, а й підвищити фінансову грамотність населення, є впровадження персональної "Кредитої книжки" для громадян, які хочаб раз зверталися до банку за кредитом. Відомо, що в нашій країні існують кредитні бюро, де зберігаються кредитні історії клієнтів, але вони мають недоліки і деякі з них значні:

- відсутність повної стандартизованої уніфікованої бази даних;
- не завжди інформація є релевантною (наприклад, після ліквідації банку, клієнтам, що мали кредитні зобов'язання перед ним, не надають нових реквізитів для погашення, проходить час, виникає заборгованість і, часто, значна. Після вирішення проблеми через 5-10 років інші банки все-одно відмовляють клієнтові в кредитуванні, хоч усе вже давно погашено, усі відсотки, є довідки про закриття, але ні. Клієнтам доводиться проходити довгу процедуру по “очищенню” кредитної історії, а це, погодьтеся, дуже незручно та й затратно (не тільки у фінансовому плані, а й в часовому вимірі);

- незручність, а інколи, й неможливість контролю з боку клієнта своєї ж власної кредитної історії (клієнт має право один раз у рік безкоштовно отримати виписку, приїхавши в офіс з документами або оформивши запит на доставку поштою);

- не всі громадяни знають про їх існування і принцип роботи, витрачаючи час спеціаліста на заповнення всіх даних, заведення заявки на кредит і отримуючи відмову з непорозумінням, звідки банк дізнався про його кредити в інших банках/спілках та про усі штрафи, пені та просрочки.

На нашу думку, це дійсно значні недоліки. Тим паче, в наш час з таким стрімким та потужним розвитком технологій, кількістю сайтів, додатків, неможливість відслідковування власної кредитної історії стає незрозумілим.

В свою чергу, ми пропонуємо наступне: клієнт приходить у банк, дістає свою “кредитну книжку”, наприклад у вигляді картки з чіпом. Спеціаліст з кредитування на спеціальному пристрої зчитує цей чіп і йому одразу висвітлюється повна інформація про усі діючі та/чи закриті кредитні послуги від різних банків, якими користувався клієнт. Розглянемо переваги такого нововведення:

- інформацію може бачити спеціаліст і він має змогу оцінити клієнта на попередньому етапі, зрозумівши, чи варто взагалі виносити заявку на розгляд, чи варто верифікаторам здійснювати поглиблену перевірку на наявність негативу по клієнту і т.д., щоб даремно не займати час, якщо клієнт має дуже погану кредитну

історію. Це також дасть можливість більш якісно розглядати заявки і більш точно висвітлюється портрет клієнта. Тут і економія для банку: не потрібно в штаті мати 200 верифікаторів для розгляду кожної заявки, можна економити на заробітній платі, скоротивши кількість посад і, при цьому ж, підвищивши ефективність і швидкість розгляду цих же заявок;

- можлива розробка спеціального додатку, особистий кабінет, де сам клієнт матиме змогу цілодобового нагляду за своїми кредитами, їх якістю, відсутністю штрафів і т.п. Це один з методів підвищити фінансову грамотність населення. Тим паче, як згадувалось раніше, наразі дуже активно просувається ідея діджиталізму, максимальний перехід в on-line по усіх сферах в нашому житті;

- якщо у клієнта виникла заборгованість не по вині клієнта (зламався термінал, збої в роботі, неможливість проплатити за 3 дні до дати планового платежу по певним причинам), клієнт, попередньо повідомивши банк або вже побачивши виникнення заборгованості, звертається до спеціаліста, свого менеджера, і при наявності підтвердження факторів, через які виник борг, спеціаліст може внести такі відомості в його “кредитну книжку” і в подальшому при розгляді майбутніх заявок буде перевагою таке відповідальне та дбайливе ставлення клієнта до своєї кредитної історії;

- можна уявити, що ця книжка матиме функцію оцінок від банків та сукупний “відсоток надійності”. Тобто, коли клієнт виплатив кредит, банк має оцінити взаємодію клієнта з ним та виставити свою оцінку (наприклад, по 100-бальній шкалі) і так кожен. Далі формується певний рівень надійності, відповідальності, платоспроможності клієнта. Для чого? Це дасть змогу банку запропонувати клієнту кредит на лояльних умовах (знижена річна відсоткова ставка, пільговий період без щомісячної комісії, відсутність страхування тощо). Таким чином, коли банки конкурують - у клієнта є змога обирати банк особисто;

- а тепер головне: якщо при високому рівні показника якості і надійності банки зможуть пропонувати клієнту більш лояльні умови, то клієнти будуть більш відповідально до цього ставитись і ретельніше слідкувати за змінами, вони

будуть зацікавлені в своєчасному та повному виконанні обов'язків перед банком, в якому кредитувались, щоб в майбутньому мати можливість економити і не переплачувати за ризики банку. Таким чином населення буде підвищувати свою фінансову грамотність, відповідальність, ростиме показник якості кредитних портфелів банків і економічна ситуація поліпшуватиметься.

Також, ознайомившись із думками різних експертів щодо проблеми кредитування юридичних осіб в Україні, можна зробити деякі висновки і пропозиції.

А ще, на нашу думку, банкам потрібно кардинально змінити підхід в мотивації співробітників. На даний момент, в багатьох банках запроваджена система преміювання залежно від показників видачі кредитів та карток по кількості і сумі тощо. Чому це на нашу думку неправильно? Тому що при такому націленні - на суми приросту в кредитному портфелі, на кількість одиниць, банки часто нарощують значні частки ризикових кредитів, за якими треба нарощувати і відповідні резерви, оскільки багато співробітників працюють "на совість", але трапляються випадки, нажаль, коли співробітник "покращує" анкету клієнта при оформленні заявки на кредит готівкою/кредитну картку (висвітлення доходу клієнта вищим, показують працевлаштування клієнта офіційним, коли це не так тощо). А ми вважаємо, що насамперед мотивувати працівників необхідно показником якості портфелю, що нарощує саме він. Щоб спеціаліст сам максимально коректно і правдиво вносив інформацію по клієнту. Тоді, коли працівник буде отримувати премії за якість виданих кредитів/кредитних карток, а не за кількість, саме тоді і покращиться якість портфелю банку в цілому, а також мінімізуються індивідуальні кредитні ризики банку.

ВИСНОВКИ

1. Визначено, що кредитний ризик-це можливі втрати банку у зв'язку з можливістю неповернення позичальником повної суми основного боргу та відсотків за ним, які можуть виражатися як імовірно, так і фактично – у грошовому еквіваленті.

Існує доволі багато класифікаційних ознак кредитного ризику, серед основних наступні:

- за рівнем виникнення (індивідуальний та портфельний ризику);
- за ймовірністю реалізації (реалізований та потенційний);
- за терміном дії угоди (ризик по короткостроковим угодам та ризик по довгостроковим угодам);
- за доцільністю здійснення кредитних операцій (виправданий та не виправданий ризику).

Індивідуальний кредитний ризик-це невпевненість кредитора у тому, що боржник буде спроможним і матиме наміри виконати свої зобов'язання відповідно до термінів та умов кредитної угоди. При цьому банку не вдасться своєчасно і в повному обсязі скористатися забезпеченням позики для покриття можливих втрат від неї.

2. Досліджено, що АТ «Альфа-Банк» проводить управління кредитними ризиком, а саме: для управління портфелем підрозділ використовує статистичні та математичні моделі, на постійній основі проводить моніторинг ефективності продуктів і скорингових моделей, стрес-тестування, а також впроваджує ефективні способи верифікації клієнтів. АТ «Альфа-Банк» управляє кредитним ризиком на рівні як сукупного портфеля активів, так і окремих позичальників, операцій та кредитних продуктів. Головною метою управління кредитними ризиками є максимізація прибутковості активів банку із врахуванням ризику шляхом утримання величини очікуваних втрат в рамках прийнятних параметрів та скорочення волатильності вказаних втрат.

3. Обсяг кредитного портфеля АТ «Альфа-Банк» станом на 01.07.2020 року сягнув 39107 млн.грн. Приріст за рік становив 22,2%. Тенденція зростання спостерігається з 01.07.2017 року. При тому, що кредити, видані фізичним особам і кредити, надані юридичним особам, мають у відсотках майже однаковий показник (47,34% і 52,66%).

Позитивний вплив мало приєднання АТ «Укрсоцбанку», оскільки після цього статутний капітал АТ «Альфа-Банк» збільшився у 2,4 рази, з 12 180 млн грн до 28 726 млн грн.

4. АТ «Альфа-Банк» проводить аналіз кредитного ризику на двох рівнях відповідно до ієрархічного рівня об'єктів, що його породжують: на рівні кожної окремої позики і кредитного портфеля банку загалом. На першому рівні-шляхом аналізу кредитоспроможності кожного позичальника, документування кредитних операцій за допомогою розробки та затвердження типових форм договорів на їх проведення та забезпечення виконання зобов'язань за ними, які мірою необхідності переглядаються, та постійного поточного моніторингу наданих кредитів за трьома основними напрямками: контроль дотримання позичальником умов договорів кредиту, застави тощо; аналіз змін фінансово-господарської діяльності

позичальника (поручителя, гаранта) та визначення якості (групи ризику) кредиту, класу позичальника, внутрішнього кредитного рейтингу; контроль за змінами ринкової вартості заставленого майна. На другому рівні-шляхом портфельної диверсифікації, лімітування та створення системи контролю за дотриманням філіями процедури супроводження кредитів; формування резервів для відшкодування втрат за кредитними операціями.

5. Виявлено, що основними недоліками оцінки кредитного ризику українськими банками є: обмежене застосування методів мінімізації кредитного ризику шляхом передачі кредитного ризику третій стороні (наприклад, страхування), неможливість вимірювання і оцінки деяких чинників у цифровому вигляді (достовірний портрет клієнта, його репутацію на постійній основі).

6. Розкрито основні шляхи мінімізації кредитного ризику банку:

- метод диверсифікації кредитного ризику;
- створення резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями комерційних банків як метод управління кредитним ризиком полягає в акумуляції частини коштів, які надалі використовуються для компенсації неповернених кредитів;
- забезпечення та гарантія;
- страхування;
- лімітування.

7. Складність достовірного прогнозування кредитного ризику потребує пошуку шляхів удосконалення методик його оцінки. В свою чергу, на рівні банку вважаємо за доцільне:

- введення на державному рівні єдиної класифікації заробітної плати в розрізі професій з урахуванням відповідності отриманій освіті, стажу роботи, тощо;
- створення системи «кредитної книжки», що підвищить рівень фінансової грамотності населення, цілодобового контролю за актуальною, оновленою історією

позичальника та подробиць по ній, а також дозволить банку мінімізувати індивідуальний кредитний ризик при прийнятті рішення;

- оцінка конкурентоспроможності, ваги, привабливості та актуальності товарів/послуг, що пропонуються юридичними особами на українському ринку, в порівнянні з імпортними може допомогти визначити, наскільки діяльність юридичної особи є прибуткова. А також враховувати рівень підтримки держави певних категорій юридичних осіб, їх репутацію;
- переглянути, змінити та удосконалити підхід в мотивування працівників кредитного відділу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дорошенко Г.О. Основні засади управління портфельним кредитним ризиком банку. *Розділ 2. Фінанси, грошовий обіг та кредит. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*, 2013, № 1047. Ст.71.
2. Стефурак Р.М. Суть кредитоспроможності підприємства та необхідність управління в сучасних умовах. Чернівці. 2018р.
3. Інтернет-ресурс. Способи захисту від кредитного ризику та їх ефективність в сучасних умовах. URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:NxOs6YI08DQJ:khibs.ubs.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/%25D0%25A1%25D0%25B8%25D1%2587.pdf+&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua>.
4. Вітлінський В.В. *Кредитний ризик комерційного банку*: навч. посіб. Знання, КОО, 2000.
5. Євтух О. Типові ризики іпотечного капіталу та управління ними. *Вісник НБУ*. № 11. Ст. 43-46.
6. А.М. Мороз, М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна та ін. *Банківські операції*: підручник. КНЕУ, 2000. Ст.384.
7. Грушко В.І., Пилипченко О.І., Пікус Р.В. Управління фінансовими ризиками. *Київ: Інститут економіки і права “Крок”*, 2000. Ст 24.
8. Пернарівський О.В. Аналіз, оцінка та способи зниження банківських ризиків. *Вісник НБУ*. 2004. № 4. Ст. 44-48.
9. Яворський Р. Розвиток банківської системи в Україні: *Матеріали досліджень переможців всеукраїнського конкурсу “Економічні реформи в Україні”*. Київ. 1999. Ст. 107.
10. Швець О.В. Контроль та способи мінімізації кредитного ризику банку. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Київ, 2017р. Стор.6.

11. Політика управління кредитним ризиком та кредитування клієнтів-юридичних та фізичних осіб АТ «Альфа-Банк». Київ, 2019. Версія 1.00.
12. Навчальні матеріали онлайн. Поняття і види кредитних ризиків. URL: https://pidru4niki.com/1880041345738/bankivska_sprava/ponyattya_vidi_kreditnih_rizikiv.
13. Інтернет-ресурс: Буковинська бібліотека. Фінансовий менеджмент. 9.2 Класифікація ризиків. URL: <https://buklib.net/books/26510/>.
14. Ніколаєнко Ю.В. Наукова стаття «Економічна сутність кредитного ризику в банківській сфері: особливості і проблеми». 2015 р. Ст. 43.
15. Прут М.О. Основні методи оцінки рівня фінансового ризику в комерційних банках. *Актуальні проблеми економіки*. 2010р. Ст. 223-229.
16. Джулай І. А. Щодо оцінки ризиків і механізмів їх зниження в комерційних банках. *Наук. праці Кіровоградського національного технічного університету: економічні науки, вип. 12, ч.1*. Кіровоград. КНТУ, 2007. Ст.370. URL: http://www.kntu.kr.ua/doc/zbir_12.pdf#page=224.
17. Лаврушин О.И., Мамонова И.Д., Валенцева Н.И. и др. *Основы банковского менеджмента: учеб. пособие для банков. шк. и колледжей, ведущих подготовку специалистов по спец. "Банковское дело"*. "ИНФРА-М", 1995г. Ст.140.
18. Міщенко В.І., Слав'янська Н.Г. та ін. *Банківські операції: підручник. К.: Знання, 2006*. Ст.727.
19. Слобода Л. Я. Класифікація та характеристика чинників кредитних ризиків банківських установ: підручник. *Регіональна економіка*. 2005р. Ст.185–193.
20. Просович О.П., Процак К.В. Ідентифікація та оцінка кредитного ризику комерційних банків: підручник. 2017р. Ст.89.
21. Верхуша Н.П. Сутність кредитного ризику банку та його фактори. *Стаття аспіранта ДВНЗ "Українська академія банківської справи Національного банку України"*. URL: http://masters.donntu.org/2013/iem/voloxina/library/31_03_04.pdf.

22. Щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України. *Методичні рекомендації, схвалені Постановою Правління НБУ від 02 серпня 2004 № 361.* URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1045.5945.1&nobreak=1>.
23. Офіційний сайт АТ «Альфа-Банк». URL: <https://alfabank.ua>.
24. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#4>.
25. Інтернет-ресурс. Аналіз масштабів і динаміки кредитних вкладень. Буковинська бібліотека. *Аналіз банківської діяльності. 5.2.* URL: <https://buklib.net/books/24393/>.
26. Інтернет-ресурс. Аналіз якості кредитного портфеля банку з погляду захищеності від можливих втрат. Буковинська бібліотека. *Аналіз банківської діяльності. 5.8.* URL: <https://buklib.net/books/24657/>.
27. Інтернет-ресурс. Методи управління кредитним ризиком. *Фінансовий менеджмент у банку. 5.3.* URL: <https://buklib.net/books/32558/>.
28. Офіційний сайт SMIDA. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України. URL: https://smida.gov.ua/db/feed/showform/fin_general/40775.
29. Віблій П. І., Жарчинська А. Ю. Дослідження кредитних ризиків комерційних банків та методи їх оцінювання. *Менеджмент та підприємництво в Україні.* 2019. Ст. 10.
30. Труш І.Є. Стаття. Основні методи оцінки кредитного ризику в системі управління ним. *Ефективна економіка № 9.* М.Львів. 2013р.
31. Толстошеєва А.В. Резервування як метод управління кредитним ризиком. *Економіка та менеджмент.* Вінниця. 2013р. Ст.45-48.
32. Ніколаєнко Ю.В. Стаття: Процес управління кредитним ризиком як складова банківського менеджменту. *Економічна наука.* 2015р.
33. Волкова В.В. Банкострахування як сучасний метод мінімізації кредитного ризику банку. Наукова робота. *Фінанси, учет, банки.* Полтава. 2016. Стор.58.

34. Офіційний сайт НБУ. Попередня версія. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123675&cat_id=123321.
35. Анісімова Л. Прозорість стрес-тестування кредитного ризику банку. *Фінанси та банківська справа. Вісник КНТЕУ*. 2015р. №4. Ст.91.
36. Заборовець Ю.О. Стрес-тест як інструмент діагностики фінансової стійкості банківської установи. *Серія: Економічні науки*. 2014р. Ст.228.
37. Пислиця А.А., Котенко Т.М. Аналіз стану кредитування юридичних осіб в банківській сфері. *Кіровоградський національний технічний університет. Наукові записки, вип.15, 2014*. Ст. 31.
38. Офіційний сайт 112.UA. URL: <https://112.ua/statji/v-ukraine-rost-kreditovaniya-pochemu-eto-ploho-517333.html>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Визначення кредитного ризику

Невпевненість кредитора у тому, що боржник буде спроможним і матиме наміри виконати свої зобов'язання відповідно до термінів та умов кредитної угоди.	В.І.Грушко, О.І.Пилипченко, Р.В.Пікус
Ймовірність зміни грошового потоку як у кількісному, так и в часовому вимірі під час кредитної операції, як з боку кредитора, так і з боку позичальника.	Р.Яворський

Міра невизначеності щодо виникнення небажаних подій при здійсненні фінансових угод, суть яких полягає в тому, що контрагент банку не зможе виконати взятих на себе за угодою зобов'язань і при цьому не вдається скористуватися забезпеченням повернення позичених коштів.	О.В.Пернарівський
Ризик неповернення у встановлений термін основного боргу та процентів за позичкою, що належать кредитору.	О.Євтух
Ризик несплати у визначений строк основного боргу и процентів за позичками, що належать кредитору.	А.М.Мороз, Р.І.Шевченко
Наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови будь-якої фінансової угоди із банком (його підрозділом) або в іншій спосіб виконати взяті на себе зобов'язання.	О.М.Петрук
Міра (ступінь) невизначеності щодо виникнення небажаних подій при здійсненні фінансових угод, суть яких полягає в тому, що контрагент банку не може виконати взятих на себе за угодою зобов'язань і при цьому не вдається скористатися забезпеченням повернення позичених коштів.	Ю.Є.Холодна
Це ймовірність несплати позичальником основного боргу та відсотків, які належать сплаті за користування кредитом у термін, визначений у кредитному договорі.	О.В.Хмеленко, В.Я.Вовк
Кредитний ризик визначається ймовірністю того, що позичальник не зможе або не захоче виконати свої зобов'язання згідно з кредитною угодою.	Л.О.Примостка

Додаток Б

**(Звіт про фінансовий стан)
на 31.12.2019 р.**

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	На дату переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності
1	2	3	4	5

I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи:	1000	1673	1361	0
первісна вартість	1001	8082	7688	
накопичена амортизація	1002	6409	6327	
Незавершені капітальні інвестиції	1005	30127	49316	
Основні засоби:	1010	357067	359541	
первісна вартість	1011	692396	764527	
знос	1012	335329	404986	
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0	0
первісна вартість	1016	0	0	0
знос	1017	0	0	0
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0	0

Продовження додатку Б

Інші необоротні активи	1090		12187	
Усього за розділом I	1095	388867	422405	
II. Оборотні активи				
Запаси	1100	22817	15337	
Виробничі запаси	1101	22817	15337	
Незавершене виробництво	1102	0	0	

Готова продукція	1103	0	0	
Товари	1104	0	0	
Поточні біологічні активи	1110	0	0	0
Депозити перестраховання	1115	0	0	0
Векселі одержані	1120	0	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	694269	813797	
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	2163	4998	
з бюджетом	1135	12051	714	
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0	0

Продовження додатку Б

з нарахованих доходів	1140	0	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	504	335	
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	830	1130	
Готівка	1166		0	

Рахунки в банках	1167	830		
Витрати майбутніх періодів	1170	1236	1167	
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0	0
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0	0

Продовження додатку Б

Інші оборотні активи	1190	1	1	
Усього за розділом II	1195	733870	837478	
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	11852		
Баланс	1300	1134589	1259883	

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	На дату переходу на міжнародно
-------	-----------	-----------------------------	----------------------------	--------------------------------

				дні стандарт и фінансо вої звітності
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	133767	133767	
Внески до незарєєстрованого статутного капіталу	1401	0	0	0
Капітал у дооцінках	1405	0	0	0
Додатковий капітал	1410	97643	97643	
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	46507	154638	
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)	(0)

Продовження додатку Б

Вилучений капітал	1430	( )	(0)	( )
Інші резерви	1435	0	0	0
Усього за розділом I	1495	277917	386048	
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення				
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	5453	9397	
Пенсійні зобов'язання	1505	4267	3154	
Довгострокові кредити банків	1510	0	0	0

Інші довгострокові зобов'язання	1515		733	
резерв збитків або резерв належних виплат; (на початок звітнього періоду)	1532	0	0	0
Усього за розділом II	1595	9720	13284	
III. Поточні зобов'язання і забезпечення				
Короткострокові кредити банків	1600	0	0	0
Векселі видані	1605	0	0	0
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610	785168	13284	

Продовження додатку Б

за товари, роботи, послуги	1615	17113	18085	
за розрахунками з бюджетом	1620	1853	5075	
за у тому числі з податку на прибуток	1621		2937	
за розрахунками зі страхування	1625	1209	1363	
за розрахунками з оплати праці	1630	4884	5182	
Поточні забезпечення	1660	24025	20359	
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0	0

Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	12676	15439	
Усього за розділом III	1695	846951	860551	
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0	0

Продовження додатку Б

Баланс	1900	1134589	1259883	
---------------	------	---------	---------	--

**Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за 2019 рік**

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	441134	409536
Собівартість реалізованої	2050	(377114)	(367608)

продукції (товарів, робіт, послуг)			
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	0	0
Валовий: прибуток	2090	64020	41928
Валовий: збиток	2095	(0)	(0)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0

Продовження додатку Б

Інші операційні доходи	2120	8929	9234
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2130	(0)	(0)
Адміністративні витрати	2130	(27600)	(27746)
Витрати на збут	2150	(2822)	(2739)

Інші операційні витрати	2180	(29603)	(19903)
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	12924	

Продовження додатку Б

Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195	( )	( )
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	160275	273767
Інші доходи	2240	22425	198
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	( )	(66639)
Втрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	( )	(2453)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0

Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	131773	205646
---	------	--------	--------

Додаток В

Додаток № 7 Постанови НБУ № 351 (30.06.16р.). Таблиця 1. Моделі розрахунку інтегрального показника боржника - юридичної особи для великого або середнього підприємства

2	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів, переробна промисловість, будівництво: секції В, С, F	$Z = 1,815 + 0,237 \times X_1 + 0,408 \times X_{10} + 0,301 \times X_{11} + 0,405 \times X_{13} + 0,494 \times X_{14} + 0,303 \times X_{15} + 0,234 \times X_{17}$	К ₁	1	Менше ніж -18,7 %		Х ₁	-1,749
				2	-18,7 %	3,4 %		-0,543
				3	3,4 %	24,5 %		0,054
				4	24,5 %	33,1 %		0,307
				5	33,1 %	42,0 %		0,365
				6	42,0 %	52,0 %		0,723
				7	52,0 %	63,1 %		0,935
				8	63,1 %	75,6 %		1,040
				9	Дорівнює або більше ніж 75,6 %			1,379
			К ₁₀	1	Менше ніж 58,4 %		Х ₁₀	-1,282
				2	58,4 %	84,6 %		-0,543
				3	84,6 %	101,1 %		-0,025
				4	101,1 %	133,2 %		0,307
				5	Дорівнює або більше ніж 133,2 %			0,572
			К ₁₁	1	Менше ніж -0,6 %		Х ₁₁	1,369
				2	-0,6 %	7,1 %		1,105
				3	7,1 %	11,2 %		0,922
				4	11,2 %	17,0 %		0,644
				5	17,0 %	26,3 %		0,503
				6	26,3 %	42,7 %		-0,055

				7	42,7 %	96,3 %		-0,722
				8	Дорівнює або більше ніж 96,3 %			-1,906
			К ₁₃	1	Менше ніж 0,3 %		Х ₁₃	0,617
				2	0,3 %	0,9 %		0,543
				3	0,9 %	5,1 %		0,248
				4	5,1 %	7,6 %		0,247
				5	7,6 %	11,2 %		0,087
				6	11,2 %	16,9 %		0,054
				7	16,9 %	29,8 %		-0,240
				8	Дорівнює або більше ніж 29,8 %			-1,190

Продовження додатку В

			К ₁₄	1	Менше ніж 9915,7 %		Х ₁₄	0,952
				2	9915,7 %	14664,1 %		0,682
				3	14664,1 %	21070,8 %		0,669
				4	21070,8 %	35301,3 %		0,087
				5	Дорівнює або більше ніж 35301,3 %			-1,241
			К ₁₅	1	Менше ніж -61,4 %		Х ₁₅	-1,460
				2	-61,4 %	109,9 %		-1,19
				3	109,9 %	182,7 %		-0,368
				4	182,7 %	269,3 %		0,325
				5	269,3 %	762,7 %		0,830
				6	762,7 %	1158,7 %		0,902
				7	Дорівнює або більше ніж 1158,7 %			1,261
			К ₁₇	1	Менше ніж 79,9 %		Х ₁₇	-1,773
				2	79,9 %	239,9 %		-0,990
				3	239,9 %	388,0 %		-0,199
				4	388,0 %	579,1 %		0,386
				5	579,1 %	831,1 %		0,498
				6	831,1 %	1745,3 %		0,809
				7	1745,3 %	2521,0 %		1,196
				8	Дорівнює або більше ніж 2521,0 %			1,307

Додаток Г

Додаток НБУ № 7 Постанови 351 НБУ. Таблиця 3. Розрахунок фінансових показників, що використовуються для розрахунку інтегрального показника фінансового стану боржника - юридичної особи¹

№ з/п	Фінансовий показник	Характеристика	Формула розрахунку	Алгоритм розрахунку	
				Великі та середні	Малі
1	2	3	4	5	6
1	К ₁ , МК ₁ - показники капіталу	Частка капіталу в балансі підприємства	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта балансу (актив)}}$	$\frac{\text{ф. 1 р. 1495 гр. 4}}{\text{ф. 1 р. 1300 гр. 4}}$	$\frac{\text{ф. 1-м р. 1495 гр. 4}}{\text{ф. 1-м р. 1300 гр. 4}}$
10	К ₁₀ - показник поточної ліквідності	Спроможність підприємства покривати короткострокові зобов'язання за рахунок поточних активів	$\frac{\text{Поточні активи}}{\text{Поточні зобов'язання і забезпечення}}$	$\frac{\text{ф. 1 р. 1195 гр. 4}}{\text{ф. 1 р. 1695 гр. 4}}$	-
11	К ₁₁ , МК ₁₁ - показники покриття боргу чистим доходом	Спроможність обслуговування боргу доходами від основного виду діяльності	$\frac{\text{Чисті короткострокові та довгострокові зобов'язання}}{\text{Чистий дохід від реалізованої продукції (зароблених страхових премій)}}$	$\frac{\text{ф. 1 р. 1510 + р. 1515 + р. 1600 + р. 1610 - р. 1165 гр. 4}}{\text{ф. 2 р. 2000 + р. 2010 гр. 3}}$	$\frac{\text{ф. 1-м р. 1595 + р. 1600 + р. 1610 - р. 1165 гр. 4}}{\text{ф. 2-м (2-мс) р. 2000 гр. 3}}$
13	К ₁₃ , МК ₁₃ - показники частки неопераційних елементів балансу	Частка активів, яка не має прямого відношення до операційної діяльності підприємства	$\frac{\text{Неопераційні активи}}{\text{Валюта балансу (актив)}}$	$\frac{\text{ф. 1 р. 1000 + р. 1030 + р. 1035 + р. 1040 + р. 1045 + р. 1050 + р. 1090 + р. 1155 + р. 1160 + р. 1190 гр. 4}}{\text{ф. 1 р. 1300 гр. 4}}$	$\frac{\text{ф. 1-м р. 1030 + р. 1090 + р. 1160 + р. 1190 гр. 4}}{\text{ф. 1-м р. 1300 гр. 4}}$
14	К ₁₄ , МК ₁₄ - показники оборотності	Період повного обороту поточних активів	$\frac{\text{Поточні активи}}{\text{Чистий дохід від}}$	$\text{ф. 1 р. 1195 гр. 4} \times 365$	$\text{ф. 1-м р. 1195 гр. 4} \times 365$

	поточних активів		реалізованої продукції (зароблених страхових премій)	ф. 2 р. 2000 + р. 2010 гр. 3	<u>ф. 2-м р. 2000 гр. 3</u>
--	------------------	--	--	------------------------------	-----------------------------

Продовження додатку Г

15	К ₁₅ - показник покриття фінансових витрат прибутком до оподаткування та амортизації	Спроможність фінансування неопераційних витрат операційним прибутком до вирахування амортизації	Фінансовий результат від операційної діяльності до вирахування амортизації <u>Чисті фінансові витрати</u>	ф. 2 р. 2190 - р. 2195 + р. 2515 гр. 3 <u>ф. 2 р. 2250 - р. 2220 гр. 3</u>	-
17	К ₁₇ , МК ₁₇ - показники покриття фінансових витрат валовим прибутком	Спроможність фінансування фінансових витрат валовим прибутком	Валовий прибуток (збиток) <u>Чисті фінансові витрати</u>	ф. 2 р. 2090 - р. 2095 гр. 3 <u>ф. 2 р. 2250 - р. 2220 гр. 3</u>	ф. 2-м р. 2000 - р. 2050 гр. 3 <u>ф. 2-м р. 2270 гр. 3</u>

Додаток Д

Додаток №7 Постанови НБУ №351. Таблиця 4. Визначення класу боржника - юридичної особи для великого або середнього підприємства за інтегральним показником

№	Види економічної діяльності	Діапазони значень інтегрального показника за класами									
		значення	клас 1	клас 2	клас 3	клас 4	клас 5	клас 6	клас 7	клас 8	клас 9
з/п											
3	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів, переробна промисловість, будівництво: секції В, С, Ф	Більше або дорівнює	+3,55	+2,90	+2,25	+1,60	+0,95	+0,31	-0,34	-0,99	-
4		Менше ніж	-	+3,55	+2,90	+2,25	+1,60	+0,95	+0,31	-0,34	-0,99

Додаток Е

Додаток 9 Постанови НБУ №351. Таблиця 1. Діапазони значень коефіцієнта PD боржника - юридичної особи

№ з/п	Клас боржника - юридичної особи	Діапазони значень коефіцієнтів PD				
		сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство - секція А	добувна промисловість і розроблення кар'єрів, переробна промисловість, будівництво: секції В, С, F	оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів - секція G	фінансова та страхова діяльність, операції з нерухомим майном, професійна, наукова та технічна діяльність, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування: секції К, L, M, N	інші: секції D, E, H, I, J, O, P, Q, R, S, T, U
1	2	3	4	5	6	7
1	1	0,005 - 0,013	0,005 - 0,022	0,005 - 0,018	0,005 - 0,030	0,005 - 0,024
2	2	0,014 - 0,023	0,023 - 0,044	0,019 - 0,03	0,031 - 0,051	0,025 - 0,041
3	3	0,024 - 0,048	0,045 - 0,086	0,031 - 0,06	0,052 - 0,069	0,042 - 0,059
4	4	0,049 - 0,09	0,087 - 0,11	0,061 - 0,09	0,07 - 0,09	0,06 - 0,10
5	5	0,10 - 0,14	0,12 - 0,17	0,10 - 0,14	0,10 - 0,12	0,11 - 0,14
6	6	0,15 - 0,18	0,18 - 0,20	0,15 - 0,21	0,13 - 0,16	0,15 - 0,19
7	7	0,19 - 0,25	0,21 - 0,29	0,22 - 0,27	0,17 - 0,21	0,20 - 0,24
8	8	0,26 - 0,32	0,30 - 0,38	0,28 - 0,38	0,22 - 0,29	0,25 - 0,32
9	9	0,33 - 0,99	0,39 - 0,99	0,39 - 0,99	0,30 - 0,99	0,33 - 0,99
10	10	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0

Додаток 6 Постанови №351 НБУ. Таблиця. Прийнятне забезпечення та коефіцієнти ліквідності забезпечення

№ з/п	Вид забезпечення/застави	Коефіцієнт ліквідності	
		забезпечення/забезпечення на підставі права довірчої власності	застави
1	2	3	4
1	Безумовні та безвідкличні гарантії/безвідкличні резервні акредитиви, що виконують функції фінансової гарантії: Кабінету Міністрів України; урядів країн, що мають інвестиційний рівень кредитного рейтингу за міжнародною шкалою; банків та інших установ, що мають інвестиційний рівень кредитного рейтингу за міжнародною шкалою; міжнародних багатосторонніх банків (Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Європейський банк реконструкції та розвитку, Міжнародна фінансова корпорація, Європейський інвестиційний банк, Європейський інвестиційний фонд)	1,0 / -	-
2	Безумовні та безвідкличні місцеві гарантії міських та обласних рад, що мають клас не нижче ніж 2, визначений згідно з вимогами Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями	0,5 / -	-
3	Грошове покриття, що розміщене в банку-кредиторі на строк, не менший, ніж строк користування активом, за умови забезпечення безперечного контролю та доступу банку-кредитора до цих коштів у разі невиконання боржником зобов'язань за кредитною операцією, що обумовлено договором, з урахуванням ризику перерахунку однієї валюти в іншу	1,0 / 1,0	-

4	Державні цінні папери за операціями репо, які ґрунтуються на двосторонньому договорі між банком та його контрагентом про купівлю державних цінних паперів із одночасним зобов'язанням контрагента викупити державні цінні папери за обумовленою в договорі ціною та на обумовлену дату	Дорівнює коригуючому коефіцієнту, встановленому Національним банком для операцій рефінансування на дату врахування вартості забезпечення / -	-
5	Цінні папери, емітовані центральними органами виконавчої влади України або гарантовані Кабінетом Міністрів України	- / -	Дорівнює коригуючому коефіцієнту, встановленому Національним банком для операцій рефінансування на дату врахування вартості забезпечення
6	Цінні папери, емітовані Національним банком України	- / -	1,0
7	Цінні папери емітентів, які мають інвестиційний рівень кредитного рейтингу за міжнародною шкалою	- / -	Визначається внутрішнім положенням банку-кредитора, але не більше 1,0
8	Облігації міжнародних фінансових організацій, які на умовах, визначених своїм установчим актом, та/або відповідно до міжнародного договору України здійснюють емісію облігацій на території України	- / -	1,0
9	Майнові права на грошові кошти, розміщені на вкладному (депозитному) рахунку в банку, який має інвестиційний рівень рівень кредитного рейтингу за міжнародною шкалою за міжнародною шкалою, за умови, що строк розміщення коштів не менший, ніж строк користування активом	- / -	1,0

Продовження додатку Ж

10	Іменні ощадні (депозитні) сертифікати, що випущені банком-кредитором, або майнові права на грошові кошти боржника чи майнового	- / -	1,0
----	--	-------	-----

	поручителя, що розміщені на вкладному (депозитному) рахунку в банку-кредиторі на строк, не менший, ніж строк користування		
11	Банківські метали, що розміщені на зберіганні в банку-кредиторі впродовж строку, який є не меншим, ніж строк користування активом, за умови безперешкодного доступу банку-кредитора до зазначеного предмета застави в разі невиконання боржником зобов'язань за кредитною операцією, що обумовлено договором	- / Визначається внутрішнім положенням банку-кредитора, але не більше 1,0	Визначається внутрішнім положенням банку-кредитора, але не більше 1,0
12	Майнові права на банківські метали, які розміщені на вкладному (депозитному) рахунку в банку-кредиторі на строк, не менший, ніж строк користування активом, за умови безперешкодного доступу банку-кредитора до зазначеного предмета застави в разі невиконання боржником зобов'язань за кредитною операцією, що обумовлено договором	- / -	Визначається внутрішнім положенням банку-кредитора, але не більше 1,0
13	Нерухоме майно, що належить до житлового фонду (квартири), оформлене на правах власності	- / 0,9	0,75
14	Легкові автомобілі	- / 0,9	0,75
15	Нерухоме майно, що не належить до житлового фонду (крім земельних ділянок), оформлене на правах власності	- / 0,85	0,6
16	Земельні ділянки, оформлені на правах власності, на яких розташоване нерухоме майно, що не належить до житлового фонду, і площа яких безпосередньо використовується під час функціонування об'єкта	- / 0,85	0,6
17	Іпотечні облигації, емітовані фінансовою установою, більше ніж 50 відсотків корпоративних прав якої належить державі та/або державним банкам, якість іпотечного покриття за якими відповідає вимогам законодавства України	- / -	0,6
18	Нерухоме майно, що належить до житлового фонду (будинки), оформлене на правах власності	- / 0,7	0,55

Продовження додатку Ж

19	Земельні ділянки, оформлені на правах власності, на яких розташоване нерухоме майно, що належить до житлового фонду (будинки), і площа яких безпосередньо використовується під час функціонування об'єкта	- / 0,7	0,55
20	Транспортні засоби (крім легкових автомобілів)	- / 0,65	0,5
21	Об'єкти у формі цілісного майнового комплексу	- / 0,65	0,5

22	Устаткування	- / 0,65	0,5
23	Земельні ділянки (крім земельних ділянок, за якими їх купівля, продаж та зміна цільового призначення (використання) обмежені на законодавчому рівні) без земельних поліпшень, оформлених на правах власності	- / 0,45	0,35
24	Товари, прийняті на зберігання за подвійним складським свідоцтвом (протягом строку зберігання товару на підставі застави цього свідоцтва)	- / 0,4	0,4
25	Цінні папери (крім цінних паперів інститутів спільного інвестування), емітовані резидентами, які внесені до першого рівня лістингу та перебувають у ньому не менше трьох місяців поспіль до дати розрахунку розміру кредитного ризику за активом	- / -	0,4
26	Цінні папери, емітовані органами місцевого самоврядування	- / -	0,4
27	Товари в обороті або в переробці	- / 0,4	0,4
28	Біологічні активи	- / 0,4	0,4

Додаток И

Страховання до грошового кредиту АТ «Альфа-Банк»

Програми страхування для кредиту готівкою	Base	Base 1	Classic	Base+	Light	NEW	NEW+	Soft
---	------	--------	---------	-------	-------	-----	------	------

Добровільне страхування від нещасного випадку

Смерть застрахованої	+	+	+	+	+	+	+	+
----------------------	---	---	---	---	---	---	---	---

особи внаслідок нещасного випадку								
Стійка втрата застрахованою особою загальної працездатності внаслідок нещасного випадку (встановлення 1-ї групи інвалідності)	+	+	+	+	-	+	+	+
Стійка втрата застрахованою особою загальної працездатності внаслідок нещасного випадку (встановлення 2-ї групи інвалідності)	-	+	+	+	-	-	+	-

Добровільне страхування здоров'я на випадок хвороби

Смерть застрахованої особи внаслідок захворювання, яке вперше діагностовано у період дії Договору страхування і при умові, що смерть настала під час дії Договору страхування	+	+	-	-	-	+	-	-
--	---	---	---	---	---	---	---	---

Продовження додатку И

Страхування фінансових ризиків за програмою «Втрата роботи»

Неможливість погашення Страхувальником заборгованості за угодою про надання кредиту внаслідок звільнення Страхувальника з постійного місця роботи	-	-	-	+	-	-	+	-
--	---	---	---	---	---	---	---	---

Загальний страховий тариф, % від суми кредиту	0,30	0,35	0,19	0,60	0,10	0,75	1	0,13
---	------	------	------	------	------	------	---	------

Додаток К

Додаток 6 до Положення про організацію процесу управління проблемними активами в банках України (підпункт 1 пункту 101 розділу VII)

Розрахунок кількісних показників для оцінки фінансової життєздатності боржників/контрагентів - юридичних осіб

№ з/п	Показник	Великі і середні підприємства
1	2	3
1	Співвідношення чистого боргу і прибутку до вирахування витрат за процентами, податків та амортизаційних відрахувань, скоригованого на	1. $\frac{\text{Чистий борг}}{\text{Прибуток} - \text{Інші доходи та витрати}}$,

	інші операційні доходи та витрати й чисті процентні витрати	<p>1) Чистий борг розраховується за такою формулою: $\text{ф. 1 р. 1510} + \text{р. 1515} + \text{р. 1600} + \text{р. 1610} - \text{р. 1165 гр. 4};$</p> <p>2) Прибуток – Інші доходи та витрати розраховується таким чином: за наявності розшифровок складових доходів/витрат р. 2120 та 2180 форми № 2 “Звіт про фінансові результати” за такою формулою: $\text{ф. 2 р. 2190} - \text{р. 2195} + \text{р. 2515} - \text{нп 2120} + \text{нп 2180} + \text{р. 2220} - \text{р. 2250},$ де: нп 2120 – неповторювані елементи операційних доходів, зазначених у р. 2120 гр. 3: дохід від</p>
		<p>списання активів, дохід від продажу активів, дохід від безоплатного отримання активів, переоцінки, надлишки, компенсації, штрафи, пені, отримана фінансова допомога, зменшення резервів сумнівних боргів, інші одноразові доходи; нп 2180 – неповторювані елементи операційних витрат, зазначених у р. 2180 гр. 3: нарахування резервів або списання сумнівних та безнадійних боргів, списання та знецінення активів, нестачі, собівартість проданих активів, штрафи, пені, вплив податкових коригувань, інші одноразові витрати. Якщо у формі № 2 “Звіт про фінансові результати” неопераційні курсові різниці враховані в складі інших операційних доходів/витрат, то ці доходи/витрати виключаються із розрахунку прибутку; за відсутності розшифровок складових доходів/витрат р. 2120 та 2180 форми № 2 “Звіт про фінансові результати”, використовується така формула: $\text{ф. 2 р. 2190} - \text{р. 2195} + \text{р. 2515} - \text{р. 2120} + \text{р. 2180} + \text{р. 2220} - \text{р. 2250}.$</p>

Продовження додатку К

2	Рівень покриття операційним прибутком процентних витрат	$\frac{\text{ф. 2 р. 2190} - \text{р. 2195}}{\text{р. 2250} - \text{р. 2220}}$
3	Співвідношення загального боргу і активів боржника/контрагента	$\frac{\text{ф. 1 р. 1510} + \text{р. 1515} + \text{р. 1600} + \text{р. 1610}}{\text{р. 1300}}$

Опис використаних скорочень у колонці 3 цієї таблиці:

ф. – форма;

р. – рядок;

гр. – графа;

ф. 1 – форма № 1 “Баланс”;

ф. 2 – форма № 2 “Звіт про фінансові результати”;

КВЕД – Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010, затверджена наказом Держспоживстандарту України від 11 жовтня 2010 року № 457 (зі змінами).

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

РЕФЕРАТ

ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

на тему:

Управління індивідуальним кредитним ризиком банку

Студентки 2 курсу 3м групи

спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та
страхування»

спеціалізації «Банківська
справа»

Науковий керівник
канд. екон. наук

Гарант освітньої програми

д-р екон. наук,
професор

Ющенко Тетяни
Олександрівни

Белянко Лідія Леонідівна

Шульга Наталія Петрівна

Київ – 2020

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Структура та обсяг роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (32 найменувань) та 8 додатків. Повний обсяг роботи становить 78 сторінки, у т.ч. список використаних джерел – 4 сторінки, додатки – 22 сторінки. Робота містить 6 таблиць, 1 рисунок.

Публікації. За результатами виконання випускної кваліфікаційної роботи опубліковано 1 статтю: «Управління індивідуальним кредитним ризиком банку». «Бізнес-процеси у кредитно-фінансових установах»: Зб. наук. ст. студ. денної та заочної форми навчання / відр.ред. Н.П.Шульга. – Київ: Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2020. – 426 с.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У Вступі обґрунтовано актуальність теми наукового дослідження, визначено мету та завдання, наведено дані про об'єкт та предмет дослідження.

У першому розділі «Теоретичні підходи до розкриття управління індивідуальним кредитним ризиком банку» розкрито сутність індивідуального кредитного ризику та основні фактори його появи, розглянуто особливості кредитного ризику та висвітлено класифікацію за різними критеріями.

У другому розділі «Дослідження індивідуального кредитного ризику АТ «Альфа-Банк»» здійснено оцінку основних фінансових показників АТ «Альфа-Банк» у періоді з 01.07.2016р.-01.07.2020р., проведено дослідження щодо змін кредитного портфелю банку, розкрито методика банку згідно його політики кредитування та проведено розрахунок індивідуального кредитного ризику юридичної особи.

У третьому розділі «Шляхи та методи підвищення ефективності оцінки індивідуального кредитного ризику банку» розкрито діючі нині основні методи мінімізації кредитного ризику банку, надано розрахунки та запропоновано шляхи покращення оцінки індивідуального кредитного ризику за допомогою нових ідей, що також дадуть змогу підвищити і фінансову грамотність населення.

ВИСНОВКИ

8. Визначено, що кредитний ризик-це можливі втрати банку у зв'язку з можливістю неповернення позичальником повної суми основного боргу та відсотків за ним, які можуть виражатися як імовірно, так і фактично – у грошовому еквіваленті.

Існує доволі багато класифікаційних ознак кредитного ризику, серед основних наступні:

- за рівнем виникнення (індивідуальний та портфельний ризику);
- за ймовірністю реалізації (реалізований та потенційний);
- за терміном дії угоди (ризик по короткостроковим угодам та ризик по довгостроковим угодам);
- за доцільністю здійснення кредитних операцій (виправданий та невиправданий ризику).

Індивідуальний кредитний ризик-це невпевненість кредитора у тому, що боржник буде спроможним і матиме наміри виконати свої зобов'язання відповідно до термінів та умов кредитної угоди. При цьому банку не вдасться своєчасно і в повному обсязі скористатися забезпеченням позики для покриття можливих втрат від неї.

9. Досліджено, що АТ «Альфа-Банк» проводить управління кредитними ризиком, а саме: для управління портфелем підрозділ використовує статистичні та математичні моделі, на постійній основі проводить моніторинг ефективності продуктів і скорингових моделей, стрес-тестування, а також впроваджує ефективні способи верифікації клієнтів. АТ «Альфа-Банк» управляє кредитним ризиком на рівні як сукупного портфеля активів, так і окремих позичальників, операцій та

кредитних продуктів. Головною метою управління кредитними ризиками є максимізація прибутковості активів банку із врахуванням ризику шляхом утримання величини очікуваних втрат в рамках прийнятних параметрів та скорочення волатильності вказаних втрат.

10. Обсяг кредитного портфеля АТ «Альфа-Банк» станом на 01.07.2020 року сягнув 39107 млн.грн. Приріст за рік становив 22,2%. Тенденція зростання спостерігається з 01.07.2017 року. При тому, що кредити, видані фізичним особам і кредити, надані юридичним особам, мають у відсотках майже однаковий показник (47,34% і 52,66%).

Позитивний вплив мало приєднання АТ «Укрсоцбанку», оскільки після цього статутний капітал АТ «Альфа-Банк» збільшився у 2,4 рази, з 12 180 млн грн до 28 726 млн грн.

11. АТ «Альфа-Банк» проводить аналіз кредитного ризику на двох рівнях відповідно до ієрархічного рівня об'єктів, що його породжують: на рівні кожної окремої позики і кредитного портфеля банку загалом. На першому рівні-шляхом аналізу кредитоспроможності кожного позичальника, документування кредитних операцій за допомогою розробки та затвердження типових форм договорів на їх проведення та забезпечення виконання зобов'язань за ними, які мірою необхідності переглядаються, та постійного поточного моніторингу наданих кредитів за трьома основними напрямками: контроль дотримання позичальником умов договорів кредиту, застави тощо; аналіз змін фінансово-господарської діяльності позичальника (поручителя, гаранта) та визначення якості (групи ризику) кредиту, класу позичальника, внутрішнього кредитного рейтингу; контроль за змінами ринкової вартості заставленого майна. На другому рівні-шляхом портфельної диверсифікації, лімітування та створення

системи контролю за дотриманням філіями процедури супроводження кредитів; формування резервів для відшкодування втрат за кредитними операціями.

12. Виявлено, що основними недоліками оцінки кредитного ризику українськими банками є: обмежене застосування методів мінімізації кредитного ризику шляхом передачі кредитного ризику третій стороні (наприклад, страхування), неможливість вимірювання і оцінки деяких чинників у цифровому вигляді (достовірний портрет клієнта, його репутацію на постійній основі).

13. Розкрито основні шляхи мінімізації кредитного ризику банку:

- метод диверсифікації кредитного ризику;
- створення резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями комерційних банків як метод управління кредитним ризиком полягає в акумуляції частини коштів, які надалі використовуються для компенсації неповернених кредитів;
- забезпечення та гарантія;
- страхування;
- лімітування.

14. Складність достовірного прогнозування кредитного ризику потребує пошуку шляхів удосконалення методик його оцінки. В свою чергу, на рівні банку вважаємо за доцільне:

- Оцінка життєздатності юридичної особи на етапі розгляду рішення щодо надання позики;
- введення на державному рівні єдиної класифікації заробітної плати в розрізі професій з урахуванням відповідності отриманій освіті, стажу роботи, тощо;

- створення системи «кредитної книжки», що підвищить рівень фінансової грамотності населення, цілодобового контролю за актуальною, оновленою історією позичальника та подробиць по ній, а також дозволить банку мінімізувати індивідуальний кредитний ризик при прийнятті рішення;
- оцінка конкурентоспроможності, ваги, привабливості та актуальності товарів/послуг, що пропонуються юридичними особами на українському ринку, в порівнянні з імпортними може допомогти визначити, наскільки діяльність юридичної особи є прибуткова. А також враховувати рівень підтримки держави певних категорій юридичних осіб, їх репутацію;
- переглянути, змінити та удосконалити підхід в мотивування працівників кредитного відділу.

АНОТАЦІЯ

Ющенко Т.О. «Управління індивідуальним кредитним ризиком (за матеріалами АТ «Альфа-Банк», м. Київ)». – Рукопис.

Випускна кваліфікаційна робота за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціалізацією «Банківська справа». – Київський національний торговельно-економічний університет. – Київ, 2020.

Випускну кваліфікаційну роботу присвячено теоретичним, методичним і практичним засадам управління банком індивідуальним кредитним ризиком. Представлена робота дозволяє дослідити причини виникнення індивідуального кредитного ризику, оцінити найбільш ефективні методи управління ним, а також визначити шляхи удосконалення методів управління індивідуальним кредитним ризиком у сучасних умовах.

Ключові слова: індивідуальний кредитний ризик, скоринг, кредитоспроможність, мінімізація, удосконалення шляхів оцінки.

Київський національний торговельно-економічний університет

Факультет фінансів та обліку _____ Кафедра _банківської справи_____

Освітній ступінь __ магістр _____

Спеціальність _072 «Фінанси, банківська справа та страхування» _____

Спеціалізація __ «Банківська справа» _____

Затверджую

Зав. кафедри _____

« ___ » _____ 201__ р.

Завдання

на випускню кваліфікаційну роботу (проект) студентіві

_____ Ющенко Тетяна Олександрівна _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Управління індивідуальним кредитним ризиком банку

Затверджена наказом ректора від « 15 » _листопада__ 2019_ р. № _____

2. Строк здачі студентом закінченого роботи (проекту) _____

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи (проекту)

Мета роботи (проекту) __ розкриття теоретичних та методичних положень щодо управління індивідуальним кредитним ризиком, а також розробка пропозицій щодо його удосконалення _____

Об'єкт дослідження _ процес управління індивідуальним кредитним ризиком банку _____

Предмет дослідження __ теоретико-методичні засади забезпечення управління індивідуальним ризиком банку _____

4. Консультанти по роботі (проекту) із зазначенням розділів, за якими здійснюється консультування:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали)	Підпис, дата	
		Завдання видано	Завдання виконано

5. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (проекту) (перелік питань за кожним розділом)

Вступ _____

Розділ 1 Теоретичні підходи до розкриття управління індивідуальним кредитним ризиком банку_____

Розділ 2 Дослідження індивідуального кредитного ризику в АТ «Альфа-Банк»

__2.1 Аналіз індивідуального кредитного ризику в АТ «Альфа-Банк»_____

__2.2 Аналіз індивідуального кредитного ризику юридичної особи банку_____

Розділ 3 Шляхи та методи підвищення ефективності оцінки індивідуального кредитного ризику банку_____

__3.1 Шляхи мінімізації індивідуального кредитного ризику банку_____

__3.2 Пропозиції щодо підвищення ефективності оцінки індивідуального кредитного ризику банку_____

Висновки_____

Список використаних джерел_____

Додатки_____

6. Календарний план виконання роботи (проекту)

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	2	3	4
1	Узгодження плану та оформлення завдання	До 02.02.2020	

2	Подання статті на кафедру	До 01.04.2020	
3	Вступ. Розділ 1	До 20.04.2020	
4	Розділ 2	До 22.06.2020	
5	Розділ 3. Висновки	До 01.10.2020	
6	Подання роботи (всі розділи, додатки) на кафедру	До 22.10.2020	
7	Попередній захист робіт	До 02.11.2020	
8	Подання завершеної (переплетеної) роботи та електронної версії в ПДФ форматі	До 20.11.2020	

7. Дата видачі завдання « ___ » _____ 201__ р.

8. Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

___ Белянко Л.Л. _____

(прізвище, ініціали, підпис)

9. Керівник проектної групи

(гарант освітньої програми) Шульга Н.П. _____

(прізвище, ініціали, підпис)

10. Завдання прийняв до виконання студент Ющенко Т.О. _____

(прізвище, ініціали, підпис)

11. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

_____ **ВІДГУК** _____

_____ на випускну кваліфікаційну роботу _____

_____ студентки Київського національного торговельно-економічного університету _____

_____ 2 курсу 3м групи спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та _____
_____ страхування» спеціалізації «Банківська справа» Ющенко Т.О. _____

_____ на тему «Управління індивідуальним кредитним ризиком банку» _____

_____ Випускну кваліфікаційну роботу присвячено розкриттю теоретичних та практичних аспектів управління індивідуальним кредитним ризиком банку, а також розробці пропозицій щодо його удосконалення з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду. _____

_____ У випускній кваліфікаційній роботі розглянуто теоретичні підходи до управління індивідуальним кредитним ризиком банку, проаналізовано індивідуальний кредитний ризик банку та здійснено розрахунок індивідуального кредитного ризику юридичної особи-позичальника. Визначено напрями удосконалення оцінки індивідуального кредитного ризику банку та розроблено пропозиції щодо підвищення ефективності управління ним. _____

_____ У роботі проведено дослідження кредитної діяльності АТ «Альфа-банк» протягом I півріччя 2016 - 2020 рр., а також здійснено дослідження сучасного стану управління індивідуальним кредитним ризиком зазначеного банку. _____

_____ Студенткою проведено розрахунок індивідуального кредитного ризику одного з позичальників банку ПрАТ «Вімм-Біль-Данн Україна» за методикою НБУ. _____

____ Висновки, викладені в роботі, обґрунтовані шляхом проведення відповідних теоретичних узагальнень, аналізу ряду теоретичних та практичних положень і відповідних розрахунків, що проілюстровано значною кількістю таблиць та рисунків. _____

____ До недоліків роботи слід віднести відсутність розрахунків індивідуального кредитного ризику позичальника за методикою досліджуваного банку АТ «Альфа-банк». _____

____ У цілому випускна кваліфікаційна робота Ющенко Т.О. відповідає вимогам щодо написання кваліфікаційних робіт, ґрунтується на проведенні власних досліджень з використанням публічної звітності та інших матеріалів банку і заслуговує високої позитивної оцінки. Рекомендації, зазначені в випускній кваліфікаційній роботі можуть бути використані в практичній діяльності банку.

_____

_____

_____

Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту) _____

(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист _____

(ПІБ, підпис, дата)

12. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу (проект)

Випускна кваліфікаційна робота (проект) студента Ющенко Т.О. _____

(прізвище, ініціали)

може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Керівник проектної групи

(гарант освітньої програми) __Шульга Н.П._____

(прізвище, ініціали, підпис)

Завідувач кафедри __Шульга Н.П._____

(підпис, прізвище, ініціали)

«_____»_____201 ____ р.

AntiPlagiatism.NET

Файл Правка Вид Операции Дополнительно Справка

Стандартная Экспресс Глубокая На реферат

Полная проверка Проверка сайта SEO-проверка Проверка картинок

Проверить уникальность

История (домены)

Редактор Адрес: http:// Страница

Текст(80340)

ДЛЯ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ «БАНКІВСЬКА СПРАВА»
Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему:
Управління індивідуальним кредитним ризиком банку

Студента 2 курсу 3м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування» спеціалізації «Банківська справа»

Ющенко Тетяна Олександрівна
Науковий керівник

Журнал

Операция поиска #1

Идет проверка на уникальность текста...

18.11.2020

AntiPlagiatism.NET

Файл Правка Вид Операции Дополнительно Справка

Стандартная Экспресс Глубокая На реферат

Полная проверка Проверка сайта SEO-проверка Проверка картинок

Проверить уникальность

История (домены)

Редактор Адрес: http:// Страница

Текст(80340)

ДЛЯ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ «БАНКІВСЬКА СПРАВА»
Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему:
Управління індивідуальним кредитним ризиком банку

Студента 2 курсу 3м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування» спеціалізації «Банківська справа»

Ющенко Тетяна Олександрівна
Науковий керівник

Журнал

[23-20-27] Унікальність тексту 52%

Готово

18.11.2020

ВІДГУК

на випускню кваліфікаційну роботу

студентки Київського національного торговельно-економічного університету

2 курсу 3м групи спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціалізації «Банківська справа» Ющенко Т.О.

на тему «Управління індивідуальним кредитним ризиком банку»

У випускній кваліфікаційній роботі було розкрито теоретичні та практичні аспекти управління індивідуальним кредитним ризиком банку, а також розроблено пропозиції щодо його удосконалення з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду.

У випускній кваліфікаційній роботі було розглянуто теоретичні підходи до управління індивідуальним кредитним ризиком банку, проведено аналіз індивідуального кредитного ризику банку та здійснено розрахунок індивідуального кредитного ризику юридичної особи-позичальника. Було визначено напрями удосконалення оцінки індивідуального кредитного ризику банку та розроблено пропозиції щодо підвищення ефективності управління ним.

У роботі проведено дослідження кредитної діяльності АТ «Альфа-банк» протягом I півріччя 2016 - 2020 рр., а також здійснено дослідження сучасного стану управління індивідуальним кредитним ризиком даного банку.

Студенткою проведено розрахунок індивідуального кредитного ризику одного з позичальників банку ПрАТ «Вімм-Білл-Данн Україна» за методикою НБУ.

Висновки, викладені в роботі, обґрунтовані шляхом проведення відповідних теоретичних узагальнень, аналізу ряду теоретичних та практичних положень і відповідних розрахунків, що проілюстровано достатньою кількістю таблиць та рисунків.

До недоліків роботи слід віднести відсутність розрахунків індивідуального кредитного ризику позичальника за методикою досліджуваного банку АТ «Альфа-банк» та недостатнє розкриття скорингової системи оцінки.

У цілому випускна кваліфікаційна робота Ющенко Т.О. відповідає вимогам щодо написання кваліфікаційних робіт, ґрунтується на проведенні власних досліджень з використанням публічної звітності та інших матеріалів банку, має власні пропозиції і заслуговує високої позитивної оцінки. Рекомендації, зазначені в випускній кваліфікаційній роботі можуть бути використані в практичній діяльності банку.

Рецензент,

К.е.н., доцент кафедри

Фінансів КНТЕУ

Н.В.Гусаревич